

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 29.

Måndagen den 15 mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter bankoutskottets utlåtande nr 23.

§ 3.

Vidare föredrogs vart för sig från första kammaren ankomna protokollsutdrag

nr 355, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om utverkande av rättighet till utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten; och

nr 358, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av ett verksamt utrottningskrig mot bostadsohyra;

och beslöt andra kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ordet lämnades härefter till

Herr R ö i n g, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att andra kammaren ville besluta, att bankoutskottets utlåtande nr 23 upptages först på föredragningslistan vid nästa plenum bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Andra kammarrens protokoll 1920. Nr 29.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10,20 f. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 16 mars.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 208, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 209, angående medelsbehovet för år 1921 under ordinarie anslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 210, angående pensionsförhöjning åt fanjunkaren vid Svea trängkår D. Alms änka och minderåriga barn; och

nr 214, angående överlåtande till fångvården av ett invid straff-fängelset i Kristianstad beläget område.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

I en till riksdagen den 12 mars 1920 avläten, till bankoutskottet hänvisad proposition nr 221 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken finge för tiden till och med den 30 september 1920 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Wigforss*, *Sommelius* och *Wikström*, vilka inom utskottet hemställt, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Herr *Wikström*: Herr talman! Då jag är en av reservanterna emot ifrågavarande utskottsförslag, så måste jag anhålla att få något motivera min ståndpunkt. Jag beklagar, att en tillfällig förkylning och heshet kanske göra det svårt för mig att göra mig hörd och kanske också tvingar mig att begränsa mitt anförande mera än jag eljest skulle gjort.

Jag ber emellertid att till en början få påpeka, att icke bara själva innehållet i denna kungliga proposition, utan också sättet för dess framförande i riksdagen, avviker ifrån det vanliga och företer någonting av abnormitet och panikstämning. Det kan för det första med fullt skäl ifrågasättas, huruvida denna proposition står i överensstämmelse med grundlagens föreskrift om att riksbankens skyldighet att inlösa sedlar endast kan suspenderas under förutsättning av krig, krigsfara eller svår penningkris. Det förefaller åtminstone mig, som om det måste tillgripas icke så litet av advokatyf för att ur detta grundlagsstadgande få fram, att sådana förhållanden nu äro rådande, att denna åtgärd grundlagsenligt kan vidtagas. Men även om man bortser ifrån detta, så kan det ifrågasättas, huruvida det är motiverat av föreliggande omständigheter att försöka trumfa igenom denna fråga i riksdagen så att säga genom överumpling, utan möjlighet för riksdagen att kunna iakttä sin rätt att pröva väckta motioner och i övrigt få saken prövad på vederbörligt sätt.

Vad är det i själva verket som inträffat? Jo, det är det, att en nationalekonom i en tidningsartikel fäst allmänhetens uppmärksamhet på, att vår sedepolitik bedrivits så, att våra sedlar icke numera hava sitt guldvärde och att det följaktligen under vissa förutsättningar kunde vara fördelaktigt att byta sig till guld. Detta har medfört, att folk i större utsträckning än under normala tider stormat på riksbankens guldkassa. Jag trodde för min del, när jag på lördagen kom ned till riksdagen och märkte den panikstämning, som denna proposition framkallat, att det verkligen skett någonting utomordentligt, att riksbanken plundrats på något större belopp, åtminstone på någon miljon eller så. När jag sedan kom till bankoutskottet och där inhämtade, att vad som skett var det, att under fredagen hade uttagits 163,000 kronor i guld och under lördagen 170,000 kronor, då måste jag fråga mig: vad är egentligen detta för ett spektakel? Det är en ytterst lätt sak att räkna ut, att även om denna proportion skulle ökas åtskilligt, även om den

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

(Forts.)

skulle ökas till en gulduttagning av en halv miljon kronor eller mera per dag, så måste det i alla fall draga många månader, innan detta skulle innebära någon verklig fara för vår guldkassa. I varje fall kan man absolut icke få fram, att vad som nu inträffat skulle innebära en sådan verklig fara, att detta kan motivera ett sådant besynnerligt sätt att försöka förmå riksdagen att i rasande fart fatta riksviktiga beslut utan att den fått tillräcklig tid på sig att taga reda på, vad saken verkligen gäller.

Jag skall emellertid drista mig att även en liten smula försöka utveckla min syn på hela denna sak. Det är ju väl känt för var och en, att allt detta är ett uttryck för, ett moment i den meningsstrid, som länge pågått mellan två olika riktningar, två olika åskådningar beträffande valutapolitiken, den ena företrädd av nationalekonomer över hela linjen och den andra främst företrädd av bankvärldens män. Man har för mig uttryckt sin förundran över, att jag i detta fall ställt mig på »sakkunskapens» sida. Jag har eljest egentligen aldrig gjort mig känd såsom någon blind dyrkare av den teoretiska sakkunskapen. Och jag har t. o. m. fått lida åtskillig smälek för att jag i vissa speciella frågor blankt har vägrat att blint böja mig för sakkunskapens kommando. Men det kan icke hjälpas, i detta fall anser jag, att det i stort sett är denna sakkunskap, som har en riktig uppfattning, och att det är den andra gruppen, som gjort och gör sig till tolk för en oriktig åskådning. Emellertid framgår det tydligt, åtminstone av resonemang man och man emellan, att ett ställningstagande i denna fråga i mycket stor utsträckning beror av, vilket värde man i allmänhet är benägen att tillmäta denna skolade teoretiska sakkunskap. Och detta föranleder mig att till en början stanna en liten smula vid denna sakkunskap i allmänhet och min ställning till densamma.

Jag hävdar nu, som jag redan sagt, min egen och andras rätt att pröva de sakkunnigas teorier, och jag har den uppfattningen, att en sådan prövning i de allra flesta fall är nödvändig. Ty även när vetenskapsmännen hava teoretiskt rätt, så visar det sig att när det gäller att draga ut de praktiska konsekvenserna av de vetenskapliga premisserna, deras yrkanden oftast fordra det praktiska förståndets prövning, emedan »sakkunskapen» oftast kännetecknas av ensidighet och en viss läggning för verklighetsfrämmande doktrinarism. Och jag vill säga, att jag skulle icke finna det hälsosamt och rådligt ens i detta fall att blint följa dessa nationalekonomers teorier och deras anvisningar. Det tål nog vid, att vi se till, vart det praktiskt leder hän. Jag vill exempelvis peka på en sådan sak som professor Wicksells envist fasthållna krav att vi fortast möjliga skola bringa ner penningvärdet till 1914 års nivå. Jag tror verkligen, att det skulle kunna finnas möjlighet att åstadkomma detta, men å andra sidan är det uppenbart, att detta numera skulle medföra sådana orimliga revolutionerande verkningar, att man icke kan ge sig in därpå. Samma är förhållandet, när nationalekonomerna kasta fram, att om det blir behövt bör man tillgripa

ett diskonto på 12 å 15 procent. Ja, sådant där medför, att det praktiska livets män icke anse sig kunna vara med, utan kasta överbord allt vad sakkunskapen anför och mena, att det icke är lönt att lyssna till vad dessa herrar säga. Jag tror emellertid, att detta heller icke är riktigt. Jag tror, att man bör pröva och se till, huru långt deras teorier verkligen hålla. Och när jag försökt göra detta, har jag, som jag redan nämnt, kommit till den uppfattningen, att i huvudsak hava de i detta fall rätt.

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

Jag kan icke neka mig att peka på den andra sidans män, vilka som oftast framträda här i kammaren med krav på, att när sakkunskapen sagt sin mening, hava vi ingenting annat att göra än att blint följa den. Se vi efter, skola vi finna, att en stor del av dessa beundrare av sakkunskapen nu stå på den andra sidan, och detta i en alldeles oförklarlig utsträckning. Här är det faktiskt så, att man fullkomligt underkänner allt vad nationalekonomerna säga i detta avseende. Det betyder nu ingenting. Jag nödgas så gott jag kan försöka bilda mig en egen uppfattning i frågan. Men här föreligger det förhållandet, att alla våra nationalekonomer, de konservativa Heckscher och Cassel, den radikale Wicksell, den socialdemokratiska Sommarin och andra mindre nationalekonomiska profeter, hela skaran, hela den vetenskapligt skolade världen är i själva verket i stort sett fullkomligt enig om, att den sedelpolitik, den valutapolitik, som riksbanksledningen följer leder till fördärv. Men dessa samma män, som eljest hävda vetenskapens supremati och hålla så mycket på sakkunskapen, de behandla nu i själva verket dessa vetenskapligt bildade nationalekonomer som om de vore en samling otillräkneliga stollar, som icke hade det ringaste begrepp om vad det här gäller. Då måste jag säga, att när missaktningen för sakkunskapen går så långt, då anser jag mig böra träda inom skranket för denna sakkunskap, ty detta sätt att behandla sakkunskapen finner jag rentav otillständigt och i varje fall synnerligen oklokt. Man får väl icke bortse från, att ungefär samma abnorma förhållanden, under vilka vi lida i fråga om valutapolitiken, hava förekommit förr här i världen. Sverige har förut befunnit sig i ungefär samma situation och många andra länder, och när denna vetenskap analyserar dessa århundradens erfarenheter och kan påvisa, att den riktning, i vilken vår valutapolitik inslagit, har under alla dessa gångna århundraden, när den följts, ofrånkomligt lett till valutans fördärv och till statsbankrutt, vore det väl underligt, om man icke skulle vara rentav skyldig att taga någon smula hänsyn till den sålunda vetenskapligt bevisade erfarenheten och den sakkunskap, som bygger på denna erfarenhet.

Detta om detta. Nu vill jag säga, att jag gör naturligtvis här icke anspråk på att gälla för någon nationalekonomisk auktoritet. Därtill saknar jag alla förutsättningar, men jag hävdar, att det är min rätt, till och med skyldighet, att försöka så gott jag kan sätta mig in i dessa spörsmål och bilda mig en uppfattning, och

Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.

(Forts.)

att sedan jag så gjort även förfäktat den och handla därefter. Och när jag försökt sätta mig in i detta valutaproblem så gott jag kunnat — det är egentligen de abnormiteter, som inträffat som en följd av kriget, som givit mig impulser till att verkligen bilda mig en uppfattning i dessa frågor — så har jag kommit till vissa bestämda slutsatser, som jag här, så gott jag kan, skall giva uttryck åt.

Den första är det enkla sakförhållandet att landets omloppsmedel, vår sedelstock, våra cirkulerande bytesmedel, följa precis den vanliga ekonomiska lagen om tillgång och efterfrågan. Öka kvantiteten och priset faller. Penningvärdet är beroende på relationen medan kvantiteten av bytesmedel och den mängd av reella varor, som skola bytas med hjälp av detta bytesmedel. Det tycker jag är en så enkel och självklar sak, att man egentligen borde vara befriad från att diskutera den. Men det händer dock att man från alla håll får höra bestridas att det är så: det verkar icke så, säger man, att om sedelstocken ökas faller priset på pengarna, eller med andra ord, stiger varornas pris. För mig är det tämligen obegripligt, hur det kan vara möjligt, att icke folk kommer underfund med, att här påpekade faktum är den verkliga sanningen och i själva verket utgör grundvalen för all slags sedelpolitik, som det skall vara någon slags ordning och reda med. Jag skall be, att herrarna tänka efter, hur det är i den rent praktiska erfarenheten. Om man bestrider påpekade sakförhållande, nödgas man väl ändå göra sig vissa frågor: hur kommer det till, att under normala tider, låt oss säga före år 1914, att riksbanken gång efter annan ansåg lämpligt och nödvändigt att vrida ett slag på diskontoskruven och höja räntesatsen? Det är naturligtvis icke något behagligt för näringslivet, för dem som skola låna pengar, för dem som skola bygga hus, för dem som skola sköta om landets produktion, att få dyra pengar. Naturligtvis vore det det bästa, om de finge billiga pengar. Varför vidtager riksbanken denna åtgärd? Jo, endast därför att om räntan är för låg, hotar krediten att svälla ut för vitt, då hotar sedelstocken att öka: då *måste* man helt enkelt begagna sig av denna regulator för att icke förstöra valutan, så att man till sist komme till samma punkt som Ryssland, där ett par skor kosta 1,200 rubel. Varför skall statsutskottet sitta och knussla på anslag till järnvägar och en massa olika saker? Herrarna veta, att vi hava en alldeles utmärkt pappersfabrik vid Tumba och ett sedeltryckeri i riksbankshuset. Det vore väl en lätt sak att finansiera alla dessa olika företag med sedelpressens. Varför kan man helt enkelt icke besluta att utföra dem? Jo, därför att en sådan finansiering medelst sedelstockens ökning ofrånkomligt leder till förstörande av landets valuta, till inflation. Det var detta som inträffade under kommissionernas tid, då bl. a. bränslekommissionen finansierades på detta sätt. Det var det yppersta redskap vi hade att under dessa år förstöra vårt penningvärde och åstadkomma denna kolossala prisstegring över landet. Därför måste

riksdag och statsutskott överlag iakttaga försiktighet till det yttersta. Det bör sägas, att det är ganska lätt att konstatera och fastslå att det är en absolut ofrånkomlig sats, att penningvärdet, priset, står i stadigt förhållande icke blott till varukvantiteten och import och export, utan också till kvantiteten av de utelöpande bytesmedlen.

Ang. befrielse
för riksbanken
under vissa tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.

(Forts.)

Nu är jag på det klara med, att det kan inträffa förhållanden, när det icke räcker till med de gamla reglerna. Det har inträffat under kriget. Jag tror, som jag redan nämnt, att ville man taga följderna därav så kunde man sköta sedelpolitiken här i landet så, att man återkomme till 1914 års penningvärde; men man har icke velat taga de verkningar, som skulle bliva följden av så svindlande höga diskontosatser, som man måste tillgripa då, och därför hava vi fått finna oss i en abnorm prisstegring under dessa år. Men nu bör väl ändock det vara så, att när man så småningom kommer i normala förhållanden, när handeln börjar komma in i sina gängor, när produktionen något så när är i gång, så böra vi vidtaga de åtgärder, som kunna vidtagas. Jag sätter för min del icke målet på långt när så högt, som herr Wicksell, att komma igen till det gamla penningvärdet, men vad jag anser vara något absolut nödvändigt är att sätta som mål att i första hand få en stagnation, att *hejda* denna oupphörligt pågående prisuppskrivning, denna ständigt pågående valutaförsämring, att få prisskraven att gå *nedåt* i stället för ständigt *uppåt*. Den anmärkning, som kan riktas mot riksbanksledningen i detta fall, är att den gör ingenting, — den lägger armarna i kors och säger: vi kunna *ingenting* göra, vi måste viljelöst följa med strömmen och låta förhållandena ha sin gång. När det då visar sig, att det har den följden, att folk kommer och vill ha ut sitt guld, ja, då kommer man till riksdagen med begäran att bli befriad från skyldigheten att inlösa sedlarna. Sedan kan inflationen fortsätta hur långt som helst. Jag har för min del ansett, att det mest näraliggande borde vara i första rummet, att riksbanken upphäve rediskonteringsprovisionen, »rediskontot», för privatbankerna. Redan den åtgärden borde vara ägnad att verka därhän, att bankerna sovrade bättre, bleve mindre släpphänta i fråga om att låna ut penningar, och det skulle verka i åsyftad riktning. Och en sådan åtgärd kunde åtminstone ej hava några riksfarliga verkningar. Jag har tillfrågat riksbankschefen i saken och fått det svaret, att bankerna sätta mycket stort värde på denna rediskonteringsprovision, och att det är ett stort intresse, att riksbankens samarbete med privatbankerna är gott, att det råder ett gott förhållande dem emellan. Detta kan vara riktigt, men det bör å andra sidan icke vara det vägledande för hela vår sedelpolitik, vad privatbankerna önska.

Jag har vidare tänkt mig, att en annan önskelig åtgärd vore att höja diskontot till 7 %, d. v. s. en procent över det i England gällande diskontot, såsom vi förut alltid brukat ha. Sedan får man se, hur det verkar. Det kanhända, att det ej verkar tillräckligt, men det verkar utan tvivel i *rätt riktning*, i någon mån åtstramande, och är följaktligen ägnad att hejda prisförnyingsskruven.

Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.

(Forts.)

Jag skall här bemöta ett par invändningar, som jag på förhand väntar. Först vill jag för att klargöra min principiella ställning säga, att det är min uppfattning — och jag tror även nationalekonomernas uppfattning — att vi behövde icke för att reglera vår valutas värde binda den vid guld. Men vi måste göra det därför, att alla tiders erfarenhet visar, att om det ej finnes något sådant medel, som tvingar en centralbank att vårda sig om landets valuta, så ligger det nära till hands att falla undan för i synnerhet näringslivets krav på billigare bytesmedel, fortsätta, till dess man därigenom så småningom får valutan förstörd. Emellertid är det en anmärkning, som man hör om och om igen, att det ej kommer så mycket an på penningtillgången som på produktivt arbete och sparsamhet. Det är en så enkel sanning, att ingen kan bestrida den, att sparsamhet och arbete främja *välståndet*, öka landets *reella* förmögenhet. Men jag vill understryka, att mitt under den intensivaste produktion, den största sparsamhet, det bästa förhållande mellan export och import o. s. v. skola vi kunna förstöra landets valuta i alla fall. Valutafrågan är ett fullständigt fristående problem även under normala förhållanden. Upphäv den sedelutgivande bankens inlösningsplikt, sätt ned räntan till 3, 4 %, och låt den stå kvar där, och vi skola inom kort ha landets valuta förstörd och prisuppskrivningen i gång oberoende av import- och exportpolitiken och produktionen. Detta förhållande visar, att valutapolitiken är en sak för sig, som man ej kan undgå att särskilt för sig sköta om.

Det säges också, att rättigheten att få ut guld är ägnad att främja jobberiet, att det egentligen är ett jobbarentresse o. s. v. Jag vill ej alldeles bestrida, att det kunde tänkas, att de, som nu stå där nere för att taga ut guld, kunna få ett eller annat tillfälle att jobba med det, men jag vill i alla fall fastslå, att det betyder förkrossande litet i jämförelse med den stora fråga, som här föreligger. Vi få komma ihåg, att de tider, när prisfördyringen pågår, utgöra den egentliga miljön, i vilken jobberiet florerar. Det är själva dess livsluft, kan man säga, och allra säkrast gagnar man jobberiet bäst genom att följa den politik, som riksbanksledningen fört. Men det gäller naturligtvis att göra en viss avvägning. Det går ej med vilka åtgärder som helst, det går ej att höja diskontot hur mycket som helst. Men vad här är fråga om, är att göra något *positivt*, få *någon* hållning hos denna ledning, *någon* strävan att vårda sig om landets valutapolitik och ej endast redlost följa med. Vad näringslivets män beträffar, är det naturligt, att de kräva billigare penningar. Näringslivet florerar bäst, så länge tiderna äro goda, och så länge penningvärdet faller. Men baksidan av medaljen är i alla fall den, att de vinster, som näringslivets män och bankerna få under dessa förhållanden, de betalas i själva verket av löntagare i olika graderingar, i synnerhet sådana, som ha lönen fastlåst, såsom statstjänstemännen och en oändlig mängd andra tjänstemän. Genom att deras reallöner ständigt sjunka, få de i själva verket betala dessa goda tider för näringslivet. Och det förefaller mig i alla fall som en ödets nyck, att den första socialdemokratiska regeringen i detta avseende står på nä-

ringslivets sida gentemot — ty det blir i alla fall följden — alla de folkgrupper inom samhället, som få betala detta goda tillstånd inom näringslivet. Förr eller senare kommer i alla fall den tidpunkten, när här måste vidtagas åtgärder, för att hävda vår valuta, om vi ej skola handläst segla mot statsbankrutt, och ju längre vi dröja, dess svårare bli verkningarna. Detta har också konstaterats av professor Heckscher, det får man erkänna, man må för övrigt ha vilken uppfattning man vill om hans något desperata åtgärd i detta fall. Jag läste till min förundran i går i Dagens Nyheter en artikel av bankdirektör Rydbeck, som tycks vara den ledande bankchefen i detta land, där signalerna låto betydligt annorlunda, än när jag för kort tid sedan hörde honom muntligen redogöra för sin ställning. Han har nu slagit till reträtt på ett ganska påtagligt sätt. Jag läste i en annan tidning, att vi om torsdag skulle få en diskontoförhöjning till 7 % »av andra skäl än de av nationalekonomerna hävdade». Det kan man ju finna förklarligt, att riksbanksledningens honnetta ambition kräver en sådan reservation när man i själva verket till slut ändå måste böja sig för ofrånkomliga skäl. Huvudsaken är, att man i sak slår in på en riktigare väg. Men vi ha tisdag i dag, och denna diskontoförhöjning var ställd i utsikt till torsdagen. Jag fruktar för min del, att om andra kammaren och riksdagen skulle utan vidare bifalla denna kungl. proposition, då skulle det komma att uppfattas som ett riksdagens sanktionerande av den hittills följda riksbankspolitiken. Man skulle taga det till skäl för, att man fortfarande lade armarna i kors och låte ruljansen pågå. Är man då samtidigt befriad från att inlösa sedlarna med guld, finnes ej någon hållhake längre, utan man kan släppa det hela löst fullständigt. Och jag är för min del övertygad om, att det blir till olycka förr eller senare, och att riksdagen en gång kommer att ångra, om den här icke ger stöd åt den andra meningen.

Nu tror jag emellertid icke, som saken här förts fram, att riksdagens majoritet vågar taga ansvaret för att avslå den kungl. propositionen, ehuru jag för min del gör det. Jag tror icke, att någon riksolycka inträffar, om vi avslå propositionen, men jag tror, som sagt, ej att det blir så. Och då jag skulle för min del anse det såsom åtminstone kunnande leda till en riksolycka, om den kungl. propositionen bifölles oförändrad, så känner jag mig för min del någorlunda tillfredsställd, om kammaren stannar vid att bifalla herr Hamrins motion, gående ut på en inskränkning av tiden för denna suspensions giltighet. Jag hoppas då, att riksbanksledningen skall uppfatta detta såsom en meningsyttring, låt vara i mycket beskedlig form, från riksdagens sida, ett memento, att här kräva vi, att i alla fall vidtages något positivt för att hejda den fortgående prissfördyringen i landet, att vi ej känna oss tillfredsställda med den absoluta negativism, som varit riksbanksledningens ledstjärna. Och jag tänker, att det kunde göra effekt på det håll, som vederbör. Om regeringen sedan vill uppfatta detta som en vördsam vink från riksdagens sida, att den icke tycker om att i oträngt mål — ty jag håller fast vid, att det är i oträngt mål — bli ställd inför tvånget att fatta riksviktiga,

Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.

(Forts.)

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inkösa sedlar. utomordentligt betydelsefulla beslut i en ordning, som berövar ledamöterna möjligheten att i den ringaste mån sätta sig in i och göra klar för sig frågan, — om det uppfattas på det sättet, är sannerligen därmed ingen skada skedd. Tvärtom anser jag en sådan värdsam erinran i detta fall vara fullt befogad och hoppas, att regeringen tager den ad notam.

(Forts.)

Jag ber att få yrka avslag på den kungl. propositionen och följaktligen bifall till min m. fl:s reservation.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Jag kan ej underlåta att tillkännagiva, att jag ej kan gilla det sätt, varpå den kungl. propositionen framkommit, och kan ej undgå att uttala mitt klander häremot. Sättet varpå detta skett torde varit ägnat att bidraga till den panik, som uppkommit. Jag vill just ej påstå, att det varit riksbanksfullmäktiges fel, icke heller att det är regeringens, men kanske bägges, men förslaget kom fram i en olycklig stund. Och särskilt det, att man sökt få ett avgörande av frågan med en forcerad ansträngning, bidragande naturligtvis i högsta grad att öka den spekulation, som fortgått i flera dagar utanför riksbanks- huset och nu ter sig så oförklarlig ut. Jag vet egentligen icke, hur dessa människor tro och tänka, att de skola göra med det guld, som de kravs ur riksbanken, om de i allmänhet ha klart för sig, vartill de skola använda det, om det skall exporteras eller säljas till spekulativa affärsmän, som förstå konsten att behandla det så, att det blir till fördel för jobberiintressen. Jag tror, att det varit bättre, att Kungl. Maj:ts proposition framkommit i vanlig ordning: då hade säkerligen också denna kön härutanför uteblivit.

Vad gulduttag från riksbanken angår ha nog de flesta av kammarens ledamöter haft tillfälle att erfaras, huru i allmänhet i svensk ekonomisk politik guldets varit och är ytterst sällsynt. Så fort man däremot sätter sin fot på kontinenten eller kommer västerut i Europa, finner man en starkare cirkulation av guld i marknaden, men våra riksbanksfullmäktige ha alltid på ett synnerligen grannliga och energiska sätt tagit vara på de fem-, tio- och tjugukronor i guld, som kunnat finnas i rörelsen. Detta gör, att vi blivit så ovana att hantera guld, och man har därför så gott som uteslutande blivit hänvisad till sedlarna. Sedlarna ha, som var och en vet, haft sitt fulla värde, och om detta värde särskilt i dessa dagar blivit omtvistat, så är det väl närmast på grund av den proposition, som av Kungl. Maj:t blivit framlagd. År 1914, då kriget utbröt, trodde alla och voro övertygade om, att blott riksbanken hade guld, hade man också däri den bästa krigsberedskap, som man kunde förfoga över. Man hade icke tänkt på historien om araben i öknen, som vandrade och svalt, till dess han fann en påse med guld och ädla stenar, vilket dock icke hindrade, att han svalt ihjäl. Först år 1914 fingo vi lära och förstå, att guld icke duger som krigsberedskap med samma absoluta makt som livsmedel och varor. Hela Europa fick lära sig detta. När därför fråga uppkommer, att riksbanken skall befrias från skyldigheten

att inlösa sina sedlar med guld, så kommer detta överraskande för oss. Vi kunna förstå, att detta var nödvändigt 1914, men vad som då var förklarligt på grund av det utbrutna kriget är icke lika förklarligt 1920.

Det är väl dock i varje fall icke meningen, att man skall upphäva den svenska guldmynntfoten, när man tillgriper detta medel. Det står ju på våra sedlar, att dessa skola inlösas med guld, och i § 72 regeringsformen heter det: »Dessa sedlar skola, vid anfordran, inlösas av banken med guld efter deras lydelse: dock att undantag härifrån, där sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris provas oundgängligen nödligt, må för viss tid medgivnas.»

Nu är frågan, huruvida man kan anse, att vid denna tidpunkt det är fråga om en verklig kris i vårt land — knappast det, även om det är fallet i vissa andra länder. Jag tycker icke, att man kan beteckna denna tid som en ekonomiskt kritisk tidpunkt. Och i varje fall, icke skall man väl vika undan därför att en professor i nationalekonomi har tillrätt allmänheten att taga ut guld ur riksbanken. Icke behöver väl detta med nödvändighet åtföljas av ett upphävande av riksbankens inlösningssskyldighet. Jag kan icke anse, att detta är det rätta sättet att behandla en fråga som denna. Jag tror, att om denna proposition aldrig kommit fram, hade heller aldrig kön funnits där ute. Och jag är övertygad, att vilket beslut riksdagen än fattar, så kommer om några dagar denna köbildning att upphöra. Om från riksbanken uttagas 5, 6 eller 7 miljoner av de 265 miljoner, som finnas där, så betyder det icke så mycket, då av detta guld en del torde återvända till sin gamla hemort i riksbankens kassavalv.

Om jag skulle söka förklara, huru denna fråga ligger enligt min uppfattning — förklaringen blir ju ofullständig, ty jag är icke nationalekonom och har blott ytliga och bristfälliga kunskaper i detta ämne — så skulle jag vilja säga, att jag är så pass förtrogen med frågan, att jag ansett det vara min skyldighet att reservera mig, ty jag har kommit till en annan slutsats än den Kungl. Maj:t och riksgäldsfullmäktige anslutit sig till. Om t. ex. — jag torde få göra en jämförelse, som redan blivit gjord i första kam-maren men som vem som helst kan för sig uppställa — om t. ex. en person lämnat en skuldförbindelse till mig och jag vänder mig till honom med densamma för att få den inlöst, men han svarar jag varken vill eller kan inlösa den, då är det tydligt, att om jag går med förbindelsen till tredje man, denne kan hava anledning att bjuda 75 procent. Om det står på sedlarna, att de enligt lagen om rikets mynt 1873 inlösas i guld, så är det för riksbanken det absolut hedersammaste, att den under alla förhållanden med undantag av vad som stadgas i regeringsformen fullgör denna sin förbindelse. Det säges, att riksbanken nu icke vill eller kan göra detta. Vad blir följden härav? Jag tar för givet, att följden naturligtvis blir den, att värdet av den sedel, som jag har i min ficka, blir begränsat på ett viss sätt. Kursen faller. Jag önskar

Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.

(Forts.)

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar.

köpa en vara för 100 kronor, vilken i dessa dagar kunnat köpas för detta pris. Men om några dagar — under förutsättning att Kungl. Maj:ts förslag går igenom — kan det hända, att säljaren kräver 110 kronor för samma vara, ty sedelpriset har fallit, det har icke samma värde som förut, därför att man icke är viss om att riksbanken vill lösa in sedeln, man vet icke om den blir betald med guld. Men den okränkbara hederlighet, som utmärkt riksbanken, skall icke och får icke rubbas utan i nödfall. Jag fruktar, att sedelns köpkraft genom detta förslag i allra högsta grad blir reducerad, och därför önskar jag icke vara med om utskottets förslag. Det skulle gå stick i stäv mot den över hela världen pågående striden för och arbetet med att söka höja valutans värde, att försöka nedbringa de höga varupriserna. Överallt vart man kommer pågår detta arbete, ehuru det icke på något sätt kommit till uttryck i utskottets motivering, utan tvärtom synes det mig, som om man direkt motarbetade denna strävan.

(Forts.)

Det är därför, herr talman, som jag tillåtit mig att framställa en reservation mot detta förslag, i vilken reservation hemställes, att ifrågavarande Kungl. Maj:ts proposition icke måtte av riksdagen bifallas. Då riksbanken vägrar att inlösa sina sedlar, så inträffar en värdeminskning av desamma. Deras köpkraft blir lägre, man erhåller mindre värde för en viss valuta, vilket utformas i en prisstegring, som i hela världen vållat bekymmer. De farliga konsekvenserna av det föreliggande förslaget äro sålunda, att det skulle medföra en minskning av värdet av våra betalningsmedel.

Jag skall icke underlåta att vid detta tillfälle erinra om de många uttalanden, som gjorts i pressen. Jag har delvis anslutit mig till den uppfattning, som professor Heckscher uttalat, men jag har icke i alla delar anslutit mig till hans uppfattning och jag uttalar mitt klander över hans obetänksamma uttalanden, ty det är han som framkallat gulduttagningen, som jag hoppas skall bli lika kortvarig som hans försök varit olämpligt, förkastligt och bedrövligt. Jag ber däremot få ansluta mig till professor Cassels uttalande, och jag anser, att hans sätt att se på guldspörsmålet är riktigt och för mig tillfredsställande. Däremot förvånar mig friherre Langenskiölds uttalande i frågan, särskilt att han icke funnit anledning att säga något om själva kärnpunkten i ärendet, icke förklarar vad följden skulle bli i ena eller andra riktningen, av ett antagande eller förkastande av förslaget, utan att han uteslutande hållit sig till den föreställningen, att det icke går an för riksdagen att säga nej: »när riksbanksfullmäktige och Kungl. Maj:t ansett önskvärt att göra en sådan framställning, så må de bära ansvaret». »Det går icke an», säger han, »att ansvaret för riksbankens ledning delas mellan riksdag och fullmäktige.» Jag vill säga eder, att man visserligen kan taga sig rätt att klandra såväl riksbanksfullmäktige som regeringen, men att klandra riksdagen att den sin lagliga rätt likmätigt tillåter sig självständigt lösa frågan finnes ingen anledning till, och jag anser, att riksdagen allt framgent skall behålla sin makt över riksbanken. Och därför för-

vånar det mig, att friherre Langenskiöld framför ett så svagt ut-
 talande som det som i gårdagens Aftonblad stod att läsa och utan
 att beröra kärnpunkten i framställningen. Ännu mer förvånar jag
 mig över ett uttalande av en av våra bankledare, chefen för Skan-
 dinaviska kreditaktiebolaget, som i Dagens Nyheter i går gjort
 ett uttalande, som också, tycker jag, är mycket märkligt. Jag
 måste taga herrarnas tid i anspråk några ögonblick för att tala
 om vad han huvudsakligen säger. Egentligen säger han icke
 mycket med sina många ord. På tal om möjligheten av uttag av
 guld ur riksbanken till avsevärda belopp yttrar han: »Men det
 kan väl icke vara tvivel om att icke bland bankernas och sparban-
 kernas insättare, som disponera över behållningar på mellan 6,000
 och 7,000 miljoner kr., skulle finnas tillräckligt många, som ville
 göra affären, för att riksbankens guldkassa snart nog skulle vara
 länsad. Och i vilket läge skulle vi då befinna oss? Vi skulle ha
 en utelöpande sedelmängd av cirka 500 miljoner kr. utan guldtäck-
 ning, ett förhållande som sannolikt icke i och för sig skulle bi-
 draga till att öka sedlarnas värde. Men därjämte skulle på onskilda
 händer befinna sig 265 miljoner kr. i guld, som givetvis skulle bli
 föremål för handel till stigande pris, grundad på förhoppningen om
 att man förr eller senare skulle kunna tillgodogöra sig dess över-
 värde på andra marknader.»

Han går sålunda ut ifrån, att från riksbanken uttages hela
 dess guldkassa, och anser på den grunden att det är bättre att
 stämma i bäcken än i ån, och när han har konstruerat en dylik för-
 utsättning, så finner jag hans konklusion icke underlig. Bygger
 man som denne nationalekonom, som illustrerat ett gammalt ord-
 stäv, därpå att från riksbanken kunnat tagas ut allt guld, så anser
 jag, att ingen i denna kammare handlar klokt, som underlåter att
 rösta för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Det har sagts, att genom den reservation, som vi framlagt,
 man skulle minska sedlarnas värde, och att därav skulle följa, att
 det skulle bliva sämre för de fattiga i landet. Tvärtom, jag kan
 icke finna annat än att det skulle bliva bättre för dem, när pri-
 serna på livsförnödenheter och andra varor bliva billigare. Det
 faller väl av sig självt, att detta vore en fördel för det fattiga
 folket i landet. Men beträffande de jobbare, som göra kön därute,
 skulle jag vilja vara med om att sätta *p* för deras verksamhet. Men
 jag finner ingen anledning att förmoda, att kön räcker längre än
 till timman för riksdagens beslut vare sig det går i den ena eller
 den andra och prisfördyrande riktningen.

Ja, herr talman, jag vill icke längre upptaga kammarens tid,
 och jag har icke mera att tillägga. Jag hoppas endast, att man
 någorlunda måtte ha förstått de betänkligheter, som rest sig för
 mig att ansluta mig till den kungl. propositionen. På grund av
 den övertygelse som jag har, att det hela kommer att mynna ut
 i ett försvagande av vår valuta, nödgas jag, herr talman, anhålla
 om bifall till den av herr Wigforss, mig och herr Wikström av-
 givna reservationen.

Ang. befrielse
 för riksbanken
 under viss tid
 från skyldig-
 heten att
 insläsa sedlar.
 (Forts.)

Ang. befrivelse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.

(Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman! Jag tänker ej i likhet med de föregående talarna göra några utflykter på det nationalekonomiska området, och om de förklara sig inkompetenta att göra det, så måste jag säga, att jag är ändå mycket mindre lämpad härför.

Jag har som motionär i ämnet begärt ordet för att yttra några ord. Det kan ej undgås, att det väcker en viss uppmärksamhet, ja en stor uppmärksamhet, då man får i sin hand det bankouts-kottsutlåtande som här föreligger och i vilket jämväl finnes avtryckt den kungl. propositionen. Det finns ej ett ord nämnt därom, huru denna fråga blivit behandlad, och jag nödgas därför, herr talman, besvara om att få till protokollet redogöra härför, så att man i framtiden må se, hur ett sådant viktigt ärende som detta forceras. Det förhåller sig så, att finansministern avlämnade propositionen i lördags, och denna blev av denna kammare omedelbart remitterad till bankouts-kottet, under det första kammaren bodlade ärendet och remitterade det först i söndags afton. Men redan söndags förmiddag var bankouts-kottet färdigt att fatta ståndpunkt till frågan, utan att ens avvakta att propositionen blev remitterad av medkammaren, mycket mindre avvakta de motioner, som eventuellt kunde komma att väckas. Det förefaller under dessa förhållanden, som om riksdagen hade all anledning att ställa sig ganska tveksam inför ett rent bifall till den kungl. propositionen, och detta så mycket mera, som, då man går att studera denna proposition, man finner, att den högsta vårdaren av landets finansväsen har uttryckt sin mycket svävande mening i ett omfång, som sammantränges på sex rader i statsrådsprotokollet. Och när man sedan lyssnade till remissdebatten i första kammaren och där hörde samma statsråds förklaring, att man inom regeringen hyste delade meningar med avseende på lämpligheten av de föreslagna åtgärderna, då måste man än mera ställa sig tveksam inför ett bifall till den kungl. propositionen. Och saken förefaller mig ännu mera uppseendeväckande, då man erinrar sig, att inom den nuvarande regeringen sitta tvenne personer, som ha erfarenhet i fråga om riksbankens ledning, d. v. s. hans excellens herr statsministern och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som båda varit bankofullmäktige. Man får ej veta av den kungl. propositionen, vilka personer inom regeringen, som varit av annan mening än den, som kommit till uttryck i denna proposition.

Jag vill med detta ha sagt, att, då man inom regeringen icke kan finna någon ledande tanke, någon ledande hand i hela denna bankpolitik, så bör väl ändå riksdagen vidtaga de åtgärder som äro möjliga för att längre fram, innan detta riksmöte upplöses, taga ståndpunkt till frågan och till de ärenden, som ligga i direkt eller mera indirekt samband med densamma.

Herr finansministern uttalade också i remissdebatten i första kammaren, att regeringen endast expedierat detta ärende på framställning av riksbanksfullmäktige. Regeringen hade således i själva verket ingen ståndpunkt intagit och överlät då till riksdagen att träffa avgörande. Ja men, mina herrar, är det rimligt och möjligt att försätta riksdagen i en sådan position, att den skall på ett sätt, som är

exceptionellt även under tider, då vi expedierat ärenden inom riksdagen mycket lättvindigt, och som är avvikande från vanlig praxis, fatta beslut i en sådan fråga som denna? Ja, då man ser på bankoutskottets utlåtande, så har man anledning att rikta den frågan till den närvarande ordföranden i bankoutskottet, varför det icke finnes någon förteckning över dem av utskottets ledamöter, som svara för den tillstyrkande hemställan som där förekommer. Det brukar ju vara vanligt, att man vet, vilka personer som stå bakom utskottsutlåtandena, men icke ens det får man här kännedom om.

Om saken hade varit självklar, d. v. s. om det varit en ren expeditionssåtgärd, som riksdagen haft att vidtaga, så hade därmed intet märvärdigt skett, om man bifallit den kungl. propositionen sådan den föreligger. Men det är ju bekant för oss alla, och de båda ärade talarerna som närmast haft ordet ha vidlyftigt påvisat, hurusom man på det nationalekonomiska området har en helt annan uppfattning om dessa saker, än vad som här kommit till uttryck i denna proposition. Genom ett bifall till den motion, som jag tillåtit mig väcka och vilken egentligen går ut på en ändring av den kungl. propositionen så tillvida, att riksdagen skulle medgiva den här begärda rättigheten för riksbanken att vägra inlösen av sina sedlar med guld till den 30 april, komme ju också riksdagen i tillfälle att närmare kunna överväga saken, och regeringen bleve också i tillfälle att mera utförligt motivera sin ståndpunkt till frågan och skissera upp de åtgärder, som ur regeringens och riksbanksledningens synpunkter böra läggas på dessa frågor, så att man för framtiden, eller i varje fall den närmaste framtiden, kan finna en plan beträffande dessa åtgärder.

Jag sade i början av mitt anförande, att jag ej skulle sysselsätta mig med några nationalekonomiska funderingar. Jag nödgas emellertid att göra en liten avvikelse, utan att därmed i något avseende söka uttala någon bestämd mening. Då man gör gällande, att man genom en annan diskontopolitik skulle kunna pressa ned prisnivån här i landet, så är det alldeles uppenbart för var och en, som sysslat något med affärlivet och med näringslivet i allmänhet, att detta är möjligt. Ja, det är klart, att genom en onaturligt hög ränta måste naturligtvis varuprisen sänkas. Men jag undrar, om man inte i det avseendet kommer fram till den punkten, då man måste säga såsom det gamla ordet lyder, att »operationen lyckades utmärkt, men patienten dog». Ty den kris, som genom en sådan politik skulle åstadkommas, den torde väl ändå ligga fullt klar.

För att överväga denna sak och för att kunna bilda sig, såsom jag redan antytt, en mera bestämd uppfattning och mening angående de åtgärder, som äro föreslagna i avseende å en längre framtid, har jag väckt den motion, som jag redan erinrat om. Jag anhåller nu, herr talman, att, med frångående av själva ordalydelsen i slutklämman i min motion, få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts framställning, dock med den ändring, att i stället för den 30 september 1920 införes den 30 april 1920. Då blir det som sagt möjligt för riksdagen att närmare överväga frågan och då också få en ledande tanke uttryckt från regeringshåll.

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

(Forts.)

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

(Forts.)

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! I de anföranden, som hittills hållits i kammaren, har framskyttat en tankegång, som om det vore så, att det först nu uppstått någon meningskiljaktighet mellan nationalekonomerna å ena sidan och riksbanksledningen å den andra. Emellertid är så icke förhållandet, såsom de flesta av kammarens ledamöter känna till, utan här har pågått en strid i årtal om vilken politik som i detta fall borde bedrivas.

Vad beträffar den opposition mot den kungl. propositionen som nu kommit till synes, så har den gått efter tre olika linjer. Herr Wikström har ställt sig, såvitt jag fattade honom rätt, och åtminstone om han står på samma ståndpunkt som inom utskottet, helt och hållet på nationalekonomernas sida. Herr Sommelius fattade jag i dag på det sättet, att han stod så att säga litet mitt emellan. Och den siste talaren herr Hamrin lät ju tydligen framskytma, att han icke delade tron på den stora välsignelsen av ett sådant diskonto, som nationalekonomerna förorda.

Jag skall tillåta mig att yttra några ord med anledning av den siste talarens, herr Hamrin här framställda yrkande. Jag för min del sympatiserar med vad han vill ha fram. Jag står helt på hans linje, att det kan vara önskvärt, att kammaren om det nu är möjligt att realisera, som han uttryckte det, får för en längre framtid reda på riktlinjerna. Ja, det är jag helt och fullt med på. Men frågan är, om vi vinna detta på det sätt, som herr Hamrin föreslår. Vad blir nämligen följden, om hans yrkande skulle bifallas av riksdagen? Jo, det blir, såvitt jag kan se, ingenting annat, än att den oro i sinnena som nu uppkommit — man må tvista om orsaken ligger här eller där, det skall jag komma till längre fram — att denna oro i sinnena, som ur ingen synpunkt är önskvärd och som kan medföra konsekvenser som måhända i detta ögonblick icke kunna överskådas, kommer att fortfara ända till den 30 april, och den 30 april stå vi säkert inför samma situation som i dag, och intet nämnvärt är sålunda vunnet. Under tiden vore det väl meningen, att bankofullmäktige eller den riksdagens delegation som skall ha dessa saker om hand skall prestera en utredning och lägga fram riktlinjerna. Men jag tror ej det är möjligt att göra detta, först och främst på grund av den korta tiden, men vidare även därför, att denna sak ej får tagas ensidigt, så att en enda delegation får sitt inflytande och sina synpunkter gällande vid fastställandet av ett sådant program. Här hänger det ena ihop med det andra. Det är ej så, att det bara är beroende på herrar fullmäktige i riksbanken, hur svenska folkets penningpolitik ledes, utan det är beroende även på regeringens åtgärder, det är beroende även på riksdagens åtgärder och det är slutligen även beroende på den allmänna läggningen inom stora näringskorporationer. Det förefaller mig därför, som om man borde få en utredning till stånd, som omfattade problemet i hela dess vidd, och att denna utredning icke kan åstadkommas med mindre, än att Kungl. Maj:t tager denna sak om hand och utser en utomordentlig, vi kunna ju kalla det undersökningskommission eller kommitté eller vad som helst, som vore allsidigt sammansatt och sålunda icke

bara, såsom vid den utredning som finansministern på sin tid igångsatte, bestode av halva antalet nationalekonomer och halva antalet bankmän. Följden därav blev ju, att kommittén sista dagen stod på samma ståndpunkt som första dagen. En undersökningskommission, sådan jag tänkt mig den, bör bestå av både nationalekonomer och bankmän, men där böra även finnas representanter för det praktiska affärlivet och den praktiska erfarenheten samt för de stora grupper, som närmast äro i så hög grad beroende av, om dyrtiden skall ytterligare ökas, eller om penningvärdet kan behållas på sin nuvarande nivå. Jag vill med detta ha sagt kort och gott, att jag delar herr Hamrins uppfattning, såvitt jag fattat honom rätt, att vi, såsom situationen kommit att gestalta sig, behöva ett program för framtida svensk finanspolitik. Om ett sådant program kan åstadkommas, lämnar jag i detta ögonblick därhän, men vi böra allvarligt försöka få till stånd ett sådant, och därför hade jag för min del tänkt mig, att då utskottet kommer att upptaga herr Hamrins motion till behandling, utskottet skulle med anledning av densamma ingå till riksdagen med hemställan om avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en sådan utredning efter vissa riktlinjer, som det tar tid att utforma och som jag i detta ögonblick varken kan eller vill skissera fram. Jag har tillfrågat mina kamrater i utskottet och kan försäkra, att ett sådant förslag har utsikt att vinna utskottets bifall, och då får riksdagen i anledning av herr Hamrins motion tillfälle att fatta beslut i den frågan. Såvitt jag kan finna, kan ett bifall till denna motion i dag icke leda till annat resultat än att vi den 30 april stå inför samma situation som nu. Då det icke blott är troligt utan även antagligt, att ett bifall till denna motion, sådana förhållandena nu gestalta sig, skulle bidraga till att öka den oro, som av kända skäl uppkommit, kan jag icke finna annat än att ett sådant beslut vore ur landets synpunkt olyckligt, ty här gäller det verkligen att vi allihop iakttaga lugn och fasthet. Jag tror också, att vi behöva tid på oss för att smälta all den myckna lärdom, som kommit över oss och kollrat bort det sunda förnuftet på åtskilliga håll. Jag kan därför, herr talman, ur denna synpunkt icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan, vilket är densamma som bifall till den kungl. propositionen.

Nu ett par ord med anledning av den rent formella handläggningen av detta ärende. Det har i första kammaren uttalats tvivel om, huruvida denna proposition vore grundlagsenlig. Jag är verkligen icke någon lärd man, men jag förstår, att man bör vara professor för att kunna komma fram med en sådan undran. Det sättes ifråga, huruvida det över huvud, såsom grundlagen i detta fall förutsätter, existerar någon penningkris. Ja, vet icke varje människa, att vi leva under så abnorma penningförhållanden, att man får gå ofantligt långt tillbaka i tiden för att finna ett motstycke? Den tyska marken står i fem öre, den österrikiska kronans värde är ungefär lika med noll, och detsamma gäller om rubeln. Dessutom råder överkurs på dollar. Var och en förstår, att detta icke är någon normal utan en den mest abnorma situation, som kan tänkas. Då

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.
(Ports.)*

herr Sommelius också ville slå an den tonen, vill jag erinra om, att han för ett par dagar sedan var med om att skriva under ett utlåtande, där det heter: »De finansiella svårigheter, som kriget förorsakat inom såväl de krigförande som de neutrala länderna, hava nämligen ingalunda upphört i och med krigets slut. Svårigheten att finna en återgång till normala finansiella förhållanden är allt framgent ytterst stor och måhända större nu än tillföre.» Detta ansåg herr Sommelius för ett par dagar sedan, men i dag undrar han, om det där håller streck.

Vad vidare beträffar handläggningen av ärendet inom vederbörande utskott, vill jag blott säga, att härvidlag icke företagits någonting annat än vad som överensstämmer med konstitutionell hävd och praktiserats ofantligt många gånger i riksdagen, då det gällt sådana ärenden, som äro brådskande, framför allt då man velat hindra jobbare att begagna tidsfristen, innan beslut fattats. Så har det alltid varit vid tullförhöjningar, att propositionen kommit som en blix från en klar himmel en dag efter det affärerna stängts, utskottet har omedelbart sammanträtt, och för riksdagen har förelagt möjlighet att besluta i frågan dagen därefter och på tredje dagen har beslutet expedierats och den kungl. kungörelsen blivit utfärdad. Det har flera gånger tillgått på samma sätt. Jag vill erinra om, att under de exceptionella förhållanden, som varit rådande under dessa år, ett sådant förfaringssätt ofta förekommit.

Nu har man i dag sökt göra gällande, att det är Kungl. Maj:t och bankofullmäktige, som ställt till den kö, vilken står utanför riksbankens lokaler. Om det vill jag bara säga, att bankofullmäktige långt innan professor Heckscher kom med sin första alarmartikel i Stockholms Dagblad, tagit i övervägande att inkomma med ett sådant förslag som det nu föreliggande. Jag vet detta speciellt därför att jag tillhörde en liten delegation, som bankoutskottet utsett för att samråda med bankofullmäktige i en viss angelägenhet, och där detta meddelades konfidentiellt en hel vecka innan professor Heckschers artikel framkom. Det var klart, att när herr Heckscher, på det sätt han gjorde, vädjade till en av de sämsta lidelserna hos mänskligheten och samtidigt ställde i utsikt, att om man såsom han förordade, gynnade sina egna intressen, gjorde man en stor patriotisk gärning, var det att befara en rusning mot guldkassan, och då förefaller det mig, att man icke bör så mycket klandra bankofullmäktige, om de ville förekomma en sådan situation. Erfarenheten har visat, att det alltid vid dylika tillfällen dröjer någon vecka, innan folk hunnit fatta galoppen, och det var meningen, att riksdagens beslut skulle falla, innan det inträffade. Nu har emellertid gårdagens och dagens händelser gått förbi, tack vare bordläggningshistorierna.

Det har här i dag av talarna gång på gång sagts, att riksbanksledningen icke har några hållpunkter för sin politik, men rätta förhållandet torde snarare vara, att riksbanken envist fasthållit vid den politik, som den för sin del ansett vara den rätta. Huruvida den är det eller icke, lämnar jag därhän. Den frågan hör till ett annat

ärende på dagens föredragningslista. Men just den omständigheten, att den så envist hållit fast vid de principer den en gång börjat tillämpa, har vållat detta uppror av motståndarna, herrar nationalekonomer, som egendomligt nog denna gång tyckas vara ense, då det gäller att göra obstruktion mot riksbanken. Dock ha de icke kunnat komma fullständigt överens. Professor Heckscher gör en attack mot guldkassan, men professor Wicksell vill i stället låta guldet vara kvar och skrinlägga sedlarna. Alltså rekommenderar herr Wicksell nu, att man skall lägga sedlarna på kistbotten, men 1914 uppmanade samme professor svenska folket att icke göra det, ty det skulle medföra fördyring. Precis samma åtgärd, som 1914 skulle medföra fördyring, skulle enligt hans utsago nu medföra en sänkning av prisnivån. Det är åtminstone för en lekman svårt att förstå detta resonemang.

*Auq. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

(Ports.)

Med herrarnas tillåtelse skall jag läsa upp några principiella uttalanden, som riksbanksledningen gjort för helt kort tid sedan i en inlägga till Kungl. Maj:t i anledning av en framställning, som gjorts av professor Wicksell och remitterats till bankofullmäktige.

Riksbanksledningen går först in på frågan om riksbanken kan godtyckligt reglera sedelcirkulationen och säger härom: »En oefftergivlig förutsättning för att riksbanken skall kunna göra detta är att riksbanken äger obegränsad makt över de inflytelser, som bringa eller kunna bringa sedlar i cirkulation. I samma mån som denna riksbankens makt är begränsad, i samma mån är riksbankens förmåga att reglera sedelcirkulationen inskränkt.» I fortsättningen framhålles, att, åtminstone vad gäller statsmedel, bankofullmäktige därvidlag icke ha något inflytande. Detta är av utomordentlig betydelse, alldenstund riksbankens giroräkning år 1919 innehöll statsmedel till i medeltal över 90 %. Vidare anföres: »På uttagningarna från statens giroräkningar i riksbanken utövar diskontots höjd uppenbarligen icke någon verkan. De sedlar, som erfordras för att industrien skall kunna bestrida arbetslöner och övriga utgifter, måste anskaffas för att industrien skall kunna hållas i gång, antingen diskontot är högre eller lägre. Först när diskontot stiger till sådan höjd, att industrien efter hand bringas att inställa verksamheten, minskas detta sedelbehov.»

I fortsättningen heter det: »Att diskontot förlorat så mycket av sitt vanliga inflytande på rörelsen inom landet, beror bland annat därpå, att räntefrågan vid uppgörandet av affärskalkyler för närvarande spelar en långt mindre framträdande roll än under vanliga förhållanden, vilket åter har sin förklaring däri, att övriga i kalkylerna ingående faktorer — framställnings- och transportkostnader, prisfluktuationer och vinstmöjligheter m. m. — ökats i betydelse relativt vida mer än räntekostnaden för affärens finansiering.

I avseende å konsumtionsförmåga kan allmänheten för närvarande uppdelas i tre huvudklasser. Till den första klassen hör den del av allmänheten, som befinner sig i den lyckliga ekonomiska ställning, att den kan kosta på sig vad den vill. Konsumtionen

Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
lösna sedlar.
(Forts.)

inom denna klass är fullkomligt oberoende av diskontots höjd. Till andra klassen höra de samhällslager, som endast i otillräcklig grad eller alls ej förmått höja sina inkomster i proportion till den allmänna prisnivåns stegring. Här skulle ett högre diskonto i många fall framtvunga minskad konsumtion. Men denna minskning skulle betyda ökade umbäranden, ökad nöd. Den tredje klassen innefattar de samhällslager, som lyckats driva upp sina inkomster någorlunda i proportion till prisstegringen. Dessa samhällslager skulle röna inflytande av en diskontohöjning endast i den utsträckning, förhöjningen framkallade en nedgång av inkomsterna. En måttlig diskontohöjning skulle på denna punkt säkerligen icke utöva någon avsevärd inverkan.»

Det framhålles vidare, att en diskontoförhöjning icke kan föranleda någon tillförsel av penningar från utlandet helt enkelt därför, att intet land utom möjligen Förenta staterna har några penningar att avvara. Och Amerika vill icke släppa till penningar, därför att man riskerar att efter några månader, när penningarna droges tillbaka, göra en kursförlust, mångfaldiga gånger större än räntevinsten.

Härefter anföres: »Diskontoförhöjningens inflytande på landets valuta beror just på dess förmåga att draga penningar från utlandet. Då denna förmåga av orsaker, som nyss anförts, för närvarande brister, är någon inverkan på valutans värde icke att vänta av en diskontoförhöjning. Bevis härpå lämna de senaste diskontoförhöjningarna i England och Norge, vilka icke haft något synbart inflytande på valutakurserna. Gent emot de faktorer, som för närvarande bestämma valutakurserna, är en diskontoförhöjning av en eller annan procent vanmäktig.»

Fullmäktige göra vidare följande uttalande, vari vissa nationalekonomer instämma: »En successivt fortgående förhöjning av diskontot upp till 10, 12, 15 % skulle däremot utan tvivel medföra en sammankrympning av den allmänna rörelsen. Ju kraftigare diskontoförhöjningen gjordes, desto starkare skulle krympningen bli. Under vanliga förhållanden skulle en dylik diskontoförhöjning utan tvivel leda till minskning av sedelcirkulationen. Nu skulle så bli fallet endast under förutsättning, att paralyserande motåtgärder icke vidtoges. Verksamhetens avstannande inom allt flera företag skulle framkalla arbetslöshet, minskad förmåga att sätta sedlar i omlopp, minskad sedelcirkulation. Men om motåtgärder till lindring av den härav föranledda nöden i form av nödhjälpsarbeten och nödhjälpsunderstöd vidtoges, skulle verkningarna av diskontoförhöjningen på sedelcirkulationen i motsvarande grad omintetgöras.»

Jag har personligen talat med nationalekonomer om denna sak. De ha sagt: låt oss få 10 à 15 % diskonto, vi taga riskerna. Vilka äro dessa risker? Jo, att det blir en arbetslöshet, omfattande hundratusentals personer. Jag vill verkligen se, om de, som med så lätt hjärta här vilja gå emot riksbanksfullmäktige i vad gäller den fria gulduttagningen, kunna stå emot, då det blir fråga

om att votera nödhjälpsanslag och andra dylika saker. Jag tror *Ang. befrielse för riksbanken under vissa tider från skyldigheten att betala ut löslösa sedlar.*

(Forts.)

Nu utgår professor Heckscher i sina artiklar och i sin agitation från den uppfattningen, att om man tar ut exempelvis ett hundra miljoner kronor i guld ur riksbanken, skall sedelomloppet minskas normalt sett med tvåhundra miljoner. Men är det detta, som kommer att äga rum? Därtill tror jag, att man kan ställa sig tvivlande. Varifrån ha de personer, som stå i kö utanför riksbanken i dag, fått sina sedlar? Jo, de ha hämtat dem ur privatbanker och sparbanker. Ha dessa så stora sedelbelopp liggande, att de kunna lämna ut hundratusentals kronor utan att komma till riksbanken och begära nya sedlar? Jag tror, att de miljoner i sedlar, som växlas i guld, gå ut i rörelsen igen. Om man fortsätter med gulduttagningen, kan icke följden bli annat än att det så småningom uppstår en högst avsevärd skillnad mellan en guldtia och en sedeltia. Man skulle få in denna differens i den allmänna rörelsen. Om det icke blir ett ytterst kraftigt diskonto, få sedlarna ett mycket sämre underlag än för närvarande. Jag undrar därför verkligen, om herr Heckscher har räknat fullkomligt rätt i det stycket. Det är nog hans mening att vilja driva riksbanken till en diskontoförhöjning, som icke stannar vid blott några procent utan går betydligt längre. Om han lyckas därutinnan och icke några motåtgärder häremot vidtagas, kan han nog få rätt från sina utgångspunkter, men en allmän oro på arbetsmarknaden och i affärslivet blir härav följden.

Jag skall icke trötta kammaren med att forsätta längre. Jag ber blott att få fästa uppmärksamheten på, då vi en gång allvarligt diskutera dessa ting, att de åtgärder, som utskrikits såsom så förskräckligt exceptionella, i själva verket icke äro så märkvärdiga. Hur är det ställt i de europeiska länderna? Jo, det finns icke något enda land, där man kan gå till centralbanken och växla till sig guld. Praktiskt taget existerar icke något land — om man bortser från Mexiko, där det icke finns några papperssedlar utan blott guld, som man för övrigt själv producerar — annat än Amerika, där detta kan ske tack vare dess stora exportöverskott. Norge och Danmark ha ända sedan 1914 stått på samma ståndpunkt, som vi stodo till 1916, då man icke förnyade den lagbestämmelse, på vilken detta undantagsförhållande baserar sig. Här är det blott fråga om att ställa Sverige på samma ståndpunkt, där Europas övriga länder stå, England inberäknat, vilket dock är det största guldlandet.

Professor Heckscher framhöll i sin första artikel, att det blivit en prisstegring på 7 % under januari och februari. Han nämnde icke vilka artiklar, som voro påverkade av detta förhållande, men gjorde gällande, att det berodde på riksbankens ökade sedel-

*Ang. befrislse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

utgivning. Här har jag framför mig några siffror, som visa, hur det ställer sig under dessa månader med riksbankens sedelutgivning. Den 10 januari uppgick denna till 675 miljoner och den 8 mars till 687 miljoner kronor, sålunda ungefär lika stora belopp vid båda tillfällena — ingen ökning att tala om. Gentemot i föl visar statistiken en genomgående minskning med undantag blott av siffran för ett enda datum. Riksbanken har mindre sedlar i omlopp nu än föregående år, men detta oaktat finner man, att prisnivån ökats. Måne detta icke beror på vissa andra faktorer, som nationalekonomerna icke taga helt och fullt i betraktande? Jag vill visst icke och kan icke i någon mån göra anspråk på att kunna bedöma dessa ting, men för mitt enkla lekmanaförstånd framställer sig den frågan, om icke en sådan omständighet kan hava någon inverkan alls på priserna, att vi nu fått betala bortåt en miljard mer för den kolmängd, som vi år 1914—1915 årligen använde här i Sverige. Kolen beröra ju en väsentlig del av produktionen och detsamma är förhållandet beträffande bomull och andra importartiklar. Nu måste väl detta i all rimlighets namn inverka på läget här i Sverige, ty icke kan väl vårt lilla land fullständigt isolera sig från yttervärlden i detta avseende?

Herr talman, jag skall icke vidare fortsätta att tala i denna fråga. Jag kan icke taga på mitt ansvar att, då riksbankens ledning, som måste ha den verkställande makten om hand, begärt att få detta förslag antaget, framställa något annat yrkande än om bifall till ifrågavarande hemställan av utskottet.

Herr Lindman: Herr talman! Den fråga, som jag tycker man först borde sätta sig in i, när man bedömer detta spörsmål, är, huruvida åtgärden i fråga skulle komma att ha ett verkligt stort inflytande på prisnivån i landet. Även om man icke själv tilltror sig kunna bedöma saken, vill man ändå söka granska de personers uttalanden, som man tror äga större förmåga att bedöma sådant. Har man gjort detta, kommer man enligt min uppfattning till den slutsatsen, att resultatet av den föreslagna åtgärden måste bli, att valutan försämras och prisnivån stiger. Jag tror, att man nästan givet måste utgå ifrån, att, för den händelse det föreslagna beslutet fattas, så kommer förhållandet bliva det, att priserna stiga. Professor Cassel skrev i en artikel i Svenska Dagbladet i söndags, att den svenska valutans öde därmed skulle vara beseglat för lång tid framåt. Det är ett ganska starkt uttryck detta. Hur lång tid, det här är fråga om, det kan man icke våga sig på att bedöma, men vad jag tror man vågar påstå är, att förslaget dock har ett inflytande i antydd riktning, att det med andra ord så att säga befäster dyrtiden, åtminstone för en tid framåt, och att sålunda den önskan, som vi naturligen alla hysa, att så fort som möjligt och i den mån det är möjligt komma tillbaka till normala förhållanden eller så pass normala förhållanden som man över huvud taget kan tänka sig, till bättre förhållanden än de nuvarande i varje fall, att denna önskan, säger jag, icke så snart uppfylles utan att

ifrågasvarande tidpunkt framskjutes. Man får savitt jag förstår behålla dyrtiden längre än man annars kanske haft anledning an- *Ang. befröelse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar*

taga. Det var ju klart, att när fredsslutet kom, hela världen tänkte sig att man så småningom skulle komma in i allt bättre förhållanden. Man hoppades: nu kommer handel och vandel i gång, varorna komma att skeppas från det ena landet till det andra, tonnaget blir fritt och en mängd omständigheter skola över huvud verka därhän, att det skall bli mera normalt läge än förut. Vi hade för vår del hoppats, att en utjämning mellan import och export skulle komma till stånd. Vi ha sett, att vi haft en betydande import och att denna stora import berott på att våra tillgångar varit uttömda, och man har måst sträva att lägga upp lager av varor och fylla förråden. Mängder av varor ha också inkommit i landet, den nysavgångna regeringen exempelvis har vidtagit åtgärder för att erhålla en rätt stor veteimport, vilket naturligtvis verkat försämrande på prisnivån. Men i utbyte mot detta har det stått som en ljuspunkt, om jag så får säga, att exporten av våra egna varor och särskilt trävaruexporten, den export av skogsprodukter, som man nu väntar vid första öppna vatten, även skall inom den närmaste framtiden komma i gång. Det skulle sålunda vara våra trävaror, bland dem pappersmassan, som i detta fall med sina synbarligen mycket höga priser komme att ha inflytande härvidlag och göra sitt till att utjämna förhållandet mellan import och export.

Ja, vi hade nu alla hoppats, att det skulle gå på det sättet. Då kommer plötsligen denna artikel av professor Heckscher och slår ned som en bomb ibland oss och framkallar oro. Det ser ut som om litet var hade tappat huvudet och blivit konsternerade. Det är möjligt att uttalanden förut gått i samma riktning men det var i alla fall denna artikel, som kom som ett slag för oss alla. Professor Heckscher avsåg därmed givetvis icke att folk skulle gå och taga ut guld för att därmed blott skaffa sig, som han förmenade, hög vinst; han avsåg något hel annat, nämligen att själva riksbanken borde därigenom föranledas till en åtgärd, som han ansåg riktigt men riksbanken annars icke ville företaga.

Nu har utskottets ordförande stått och läst upp för oss en avhandling från riksbanksfullmäktige just angående den av professor Heckscher förordade åtgärden, nämligen diskontoförhöjningen. Jag kan icke annat än uttrycka min rätt stora förundran över att en sådan avhandling icke delgivits riksdagens ledamöter, ty det hade ju varit rätt intressant, när vi behandla denna fråga, att få veta vad som där står. Men så har icke skett, utan i stället ha bankofullmäktige funnit sig föranlåtna att begära vidtagandet av en så drakonisk åtgärd, som att sedlar icke skola inlösas med guld, och det kan icke hjälpas, att det är en ganska kraftig åtgärd, ty, såsom förut påpekats, det står tryckt på sedlarna, att de skola inlösas med guld. Nu vet man ju, att en sådan åtgärd har vidtagits förut och skulle kunna vidtagas även nu, men i varje fall icke annat än i yttersta nödfall. Åtgärden verkar därför, såvitt jag

(Fort-

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att intäsa sedlar.

(Forts.)

förstår, något nervös, och man gör sig den frågan — åtminstone har jag gjort mig den — varför ha icke bankofullmäktige vidtagit den åtgärden att omedelbart försöka lämna allmänheten något med delande om vad saken betyder. Om allmänheten fått från riksbanksledningen något, som jag skulle vilja kalla en lugnande förklaring över dessa företeelser, om vilka den stora mängden av oss alla och över huvud taget medborgarna i detta land endast ha en ganska ytlig kännedom — jag inbegriper givetvis mig själv i det omdömet — så kunde det ändå haft ett visst inflytande härvidlag och minskat risken, att guld uttages. Det hade varit lämpligt, om riksbanksledningen trott sig om att t. ex. säga: det tjänar ingenting till att lösa in sedlar, ni förtjäna icke något på det, det är fullkomligt lönlöst att göra något sådant, ty det är icke så, som professor Heckscher säger, att man får en vinst genom att gå till väga på det sättet; och det är vidare klart, att när exportförbud finnes på guld, kan detsamma icke exporteras under sådana förhållanden, utan det kommer att ligga en massa guld i enskildas ägo. Jag tror, mina herrar, att man därmed säkerligen vunnit det målet, att den där rusningen och tilloppet icke tagit stor omfattning; i varje fall hade man ju då kunnat något lugnare bedöma dessa förhållanden. Och om riksbanksledningen, som sagt, vid slutligt bedömande av frågan kommit till den slutsatsen, att vi måste vidtaga den åtgärd, som nu föreslagits, hade den åtminstone kunnat ge en ordentlig förklaring av företeelsen och varför åtgärden behöves, så att vi, som i sista hand ha att avgöra saken, haft någon möjlighet att få klart för oss, vad frågan gäller, vilket vi nu icke ha. I stället har riksbanksledningen förfarit på det sättet, att den i sitt förslag uttalat, att en sådan gulduttagning komme att medföra en betydande vinst. Detta stryker riksbanksledningen faktiskt under på två ställen, något som snarare verkar uppeggande i stället för lugnande. När nu riksbanksledningen uttalar sig på det sättet, synes mig det riktiga varit, att även i dess skrivelse till Kungl. Maj:t verkliga motiv och skäl anförts, varför det förhåller sig så, som den säger. För min del tror jag icke, att det är så, men icke heller är jag säker på att rätt kunna bedöma detta. Då nu bankofullmäktige emellertid prövat saken, borde de också ha givit skäl för sin mening. Sedan deras förslag gått in till Kungl. Maj:t, har proposition ögonblickligen avlåtits till riksdagen, uti vilken jag icke kan finna annat, än att regeringen tagit bestämd ståndpunkt till saken. Regeringen har, enligt mitt förmenande, sålunda icke, såsom sagts i första kammaren av finansministern, handlagt ärendet såsom en ren expeditonsåtgärd, utan regeringen har faktiskt tagit ståndpunkt till och gjort sig solidarisk med detta förslag.

Nu skulle man, efter vad jag uttalat, naturligtvis kunna tänka, att jag slutligen vill komma därhän att yrka avslag på den kungl. propositionen. Men, mina herrar, det gör jag icke, därför att jag anser mig icke kunna göra det; jag har icke förmåga att bedöma

denna sak, och jag tror mig icke om att så klart se på dessa förhållanden, att jag kan våga göra ett sådant yrkande.

Jag får vidare säga, att jag icke vill göra det, först och främst av det skäl, att jag måste säga mig, att när vi ha en riksbanksledning, som kommit med ett förslag sådant som detta, måste riksbanksledningen också själf få bära ansvaret för den föreslagna åtgärden. Vi kunna, mina herrar, icke här i rikslagen övertaga det ansvaret; vi kunna icke säga vad riksbanken i stället skall göra. åtminstone har jag icke hört någon, som kommit med ett förslag i den riktningen. Om vi skulle avslå bankofullmäktiges förslag, så skulle det vara endast under den förutsättningen, att vi i stället bestämt kunde peka på vad riksbanksledningen skulle göra. Jag kan därför icke vara med på ett sådant tillvägagående.

Jag tror, att det dessutom skulle vara betänkligt att vidtaga den åtgärden. Både genom fullmäktiges förslag och genom tillstyrkandet av detsamma i regeringens proposition har man nämligen gjort en särdeles kraftig reklam för åtgärden att uttaga guld. Man har så att säga, strukit under, att man genom att köpa guld för sedlar vinner penningar, och från båda hållen har sålunda bestyrkts, att man skulle förtjäna penningar genom ett sådant förfarande. Det är, som sagt, en reklam för att förfara på det sättet. Om vi sålunda avslå Kungl. Maj:ts proposition, tror jag, att risken för att guld uttages blir mycket större än den blivit, om vi förfarit på det sätt, jag nyss tillät mig antyda.

Emellertid ville jag säga, att med den uppfattning jag har kan jag mycket väl biträda det förslag, som gjorts av herr Hamrin. Egendomligt nog hade jag redan på söndag förmiddag, när jag tog del av den kungl. propositionen, samma tankegång som han, och jag ansåg därför, när jag på kvällen fick del av hans motion, att denna innebar en riktig åtgärd. Med den vinner man naturligtvis, att riksbanksfullmäktige få sin vilja fram; de behöva icke lämna ut något guld under tiden till sista april, alltså under en och en halv månad, men vi vinna återigen, att vi under tiden böra kunna från riksbanksfullmäktige och Kungl. Maj:t få fram verkliga skäl och motiv för vad som bör göras, vare sig det nu är denna åtgärd, som man efter moget övervägande anser sig böra vidhålla, eller man slår in på att vidtaga någon annan åtgärd.

Jag skulle sålunda, herr talman, såsom slut på mitt anförande komma till det resultat, att jag biträder det yrkande, som gjorts av herr Hamrin. Men innan jag slutar, skall jag, herr talman, be att få tillägga några ord, och det är, att jag skulle vilja ställa två förutsättningar, för att man skulle gå den vägen. Den ena förutsättningen är den, att man verkligen ifrån statsrådsbanken erhåller ett uttalande därom, att här är fråga om en *provisorisk* åtgärd och att man aldrig avser annat än en *provisorisk* åtgärd, nämligen att det aldrig varit tänkt och icke kan tänkas något annat, än att riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld, såsom grundlagen säger, naturligtvis skulle återkomma, så att man både här i riksdagen och hos den stora allmänheten finge klart för sig, att detta

Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.
(Forts.)

Jag. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar. är en alldeles given förutsättning för en sådan åtgärd; med andra ord, att det, som nu sker, endast är en tillfällig åtgärd, nämligen ett suspenderande av bestämmelsen att inlösa sedlar med guld.

Den andra förutsättningen är den, som beröres i grundlagsbestämmelsen. Vi veta ju, att denna bestämmelse innehåller, att ett upphävande av inlösningsskyldigheten kan endast ske vid krig, krigsfara eller svår penningkris, och om det provas oundgängligen nödigt samt då för viss tid. Nu är klart, att om någon av dessa anledningar kunde vara grundläggande i detta fall, skulle det vara svår penningkris och att det provades oundgängligen nödigt att förfara på detta sätt. Nu är det egendomligt, att när man läser propositionen, så finner man där icke med en enda rad eller ett enda ord antytt, att Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen är beroende på en sådan svår penningkris. Jag skulle ha önskat att i den kungl. propositionen stått tydligt och klart uttryckt, att enligt 72 § regeringsformen denna åtgärd endast får vidtagas i där angivna fall, men att nu föreligger enligt Kungl. Maj:ts uppfattning det förhållandet, att det är en svår penningkris och att det är oundgängligen nödigt att vidtaga denna åtgärd. Jag kan icke neka till att jag själv har ett visst tvivel om, hurvida det är rätt att förfara på detta sätt, men jag skall låta lugna mitt samvete med att jag icke anser mig gå emot den grundlagsbestämmelse, som finnes om inlösen av riksbankssedlarna med guld, om jag ifrån statsrådsbanken får en uttrycklig förklaring, att Kungl. Maj:ten har ansett en sådan förutsättning, d. v. s. ett sådant förhållande, som här ovan nämnts, föreligga. Får man en sådan förklaring, är jag för min del beredd att gå med på det av herr Hamrin gjorda yrkandet.

Hans excellens herr statsministern Branting: Herr talman, mina herrar! Då finansministern av debatten i första kammaren är förhindrad att här följa diskussionen, skall jag tillåta mig säga några ord beträffande den föreliggande mycket viktiga frågan.

Det har nu senast av herr Lindman gjorts gällande, att man hade önskat en vidlyftigare utredning och en mera övertygande motivering för den ståndpunkt, som ligger bakom bankofullmäktiges framställning. Det må så vara; jag skall icke därom tillåta mig något omdöme. Men jag ber herrarna betänka, i vilken ställning regeringen befann sig, då den fick mottaga skrivelsen från bankofullmäktige med en tillstyrkan från riksgäldsfullmäktige, vilken gick ut på ett återinförande av den bestämmelse om suspenderande av inlösen av guld, som vi hade under början av kriget.

Regeringen hade då naturligtvis att så till vida taga ståndpunkt uti saken, som den måste säga sig, att om bankofullmäktige icke alls hade anfört några som helst skäl för en sådan begäran, skulle regeringen ju kunnat på sitt eget ansvar avvisa tanken på att lägga fram en proposition och i stället hänvisa bankofullmäktige att gå den andra vägen, som de skulle kunnat gå, nämligen genom bankouts-kottet. Men saken låg ju så, att här äro ordalagen i bankofullmäktiges framställning onekligen bestämda. Deras framställning börjar med anförandet

av siffror och meddelar att det har begynt en rätt så betänklig och, jag skulle gärna kunna tillägga, en rätt så besynnerlig uttågning av guld, som tyder på att här är någonting i görningen, som syftar till att minska riksbankens guldkassa. Med stöd härutav och med stöd av företeelser, som ha framträtt under de senaste dagarna, så säga riksbanksfullmäktige, att det kan »befaras, att guldutströmningen från riksbanken, om sedelinsättningsskyldigheten icke suspenderas, kommer att taga en omfattning, som kunde medföra de allvarligaste vådor för det allmänna», och fullmäktige draga därav den konklusionen, att då de icke kunna påtaga sig ansvaret för följderna härav, få de, under framhållande att såväl Norges bank som danska nationalbanken äro befriade från den skyldigheten, hemställa om att förslag måtte väckas från Kungl. Maj:t, att även Sveriges riksbank beviljas samma frihet.

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
infösa sedlar*

(Forts)

Jag skulle nästan vilja säga, att ingen regering inför en sådan framställning av bankofullmäktige hade kunnat taga på sitt ansvar att icke låta komma fram till riksdagen, som är riksbankens principal, en framställning från bankofullmäktige av denna art. Jag måste således betona, att detta motiv från bankofullmäktige, som här tagits upp, är det regeringens skyldighet att föra fram till riksdagen till dess närmare prövning och avgörande. De anmärkningar, som föres fram mot regeringens hållning i detta avseende, tror jag alltså äro fullkomligt oberättigade. Om regeringen hade handlat på annat sätt hade den på sig själv överflyttat ansvaret för att en åtgärd icke vidtagits, om vilken de av riksdagen själv till största delen utsedda bankofullmäktige avgivit en förklaring om dess nödvändighet. Om således regeringen så till vida är meddelaktig uti att denna sak har framförts, så följer naturligtvis därav icke, att regeringen tagit principiell ståndpunkt till att den föreslagna åtgärden har varit den enda riktiga, så att man icke kunnat tänka sig även andra åtgärder ifrågakomma. Med den uppfattning, som jag för min del hyser om riksdagen såsom i *främsta* rummet riksbankens principal finner jag det uppenbart, att det tillkommer riksdagen att i främsta rummet själv bestämma hur den anser, att det bör förfaras. Men väl må jag säga att, såsom situationen förelåg, det verkligen fanns sådana skäl för bankofullmäktige att här inskrida och göra sina synpunkter gällande, då ju de ytterst buro ansvaret för den politik, som föres i dessa frågor.

Det yttrades av den siste ärade talaren, att en förutsättning för att han skulle kunna följa med ett litet stycke på den här ifrågasatta vägen skulle vara, att man från regeringsbanken fick en förklaring att här verkligen föreläge en svar penningkris. Ja, den förklaringen tror jag, att man skall kunna ge med så mycket större säkerhet och trygghet som ju icke blott allbekanta fakta vittna om att det råder ute i hela världen sådana exceptionella och svåra penningförhållanden, som vi ju icke förut under vår levnadstid varit med om, utan även därför, att vi ha i det fallet, om man ser saken från regeringens synpunkt, att stödjä oss på ett uttalande från riksdagen själv, ett uttalande, som gjordes för helt kort tid sedan.

Riksdagen har nämligen på framställning av regeringen beslu-

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar. (Forts.)

tat ett tillägg till riksbankslagen, varigenom 125 miljoner kronor ytterligare, utöver det vanliga tillskottet över den dubbla guldkassan på 125 miljoner kronor, har beviljats beträffande sedelutgivningsrätten. Nu är det att märka att i banklagen är precis samma förbehåll gällande för rätten att få en sådan ökning av den icke direkt med metallisk valuta täckta sedelutgivningen, som återfinnes i regeringsformens bestämmelser i § 72. Det är precis samma villkor och förutsättningar. Det heter nämligen: »Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må konungen och riksdagen samfällt medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 125 miljoner kronor.»

Riksdagen prövade detta ärende — vilket efter vad jag vill minnas, inkom till riksdagen den 19 februari 1920 — och därvid bifölls utan vidare Kungl. Maj:ts proposition.

Riksdagen har således i avseende på den fråga, som man här sökt riva upp, nämligen huruvida det nu föreslagna tillvägagångssättet är grundlagsenligt eller icke, redan för sin del uttalat, att den anser, att en sådan »svår penningkris» i grundlagens mening föreligger; och detta är ju också i överensstämmelse med vad som är känt och vittnat och som vi allesammans var dag hava erfarenhet av.

Herr Lindman gjorde vidare den hemställan, att det också måtte från statsrådsbanken givas den förklaringen, att man ansåge denna åtgärd böra bliva blott av provisorisk natur, d. v. s. att vi snart skola återkomma till en inlösen av sedlarna med guld. Ja, jag är säker om att på samma sätt som den åtgärd, som vidtogs vid krigsutbrottet, icke uppehölls längre än man verkligen ansåg, att förhållandena gjorde densamma nödvändig, och därför avskaffades här i landet redan 1916, på samma sätt är det väl klart, att om förhållandena utveckla sig så, att denna guldinlösen inom kort tid åter kan begynna, så skall det icke, i varje fall icke från regeringens sida, finnas någon som helst anledning att söka påverka riksbanksledningen att i detta avseende vidmakthålla en åtgärd, som naturligtvis alltid har karaktären av en undantagsåtgärd. Det föreligger för övrigt i själva propositionen och i bankofullmäktiges egen framställning ett uttalande om att riksbanken må »vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid», d. v. s. innan vi äro framme vid den 30 september »återupptaga inlösningen av bankens sedlar».

Det förefaller mig under sådana förhållanden, som om herr Lindmans fråga vore något omotiverad, ty det hela är ju en rätt, som begäres för en begränsad tid. Men det förstår man ju, att därest förhållandena i världen skulle gestalta sig så, som vi nu icke alls kunna förutse, ja då kan naturligtvis ställningen bli den, att detta provisorium får längre varaktighet än vi nu vilja hoppas att det skall få.

Jag tycker verkligen, att de senaste dagarnas händelser i vårt södra grannland borde lämna ett ganska tillräckligt vittnesbörd om, att vi ännu leva på osäker mark och under förhållanden där det är omöjligt att med visshet förutsäga något om framtiden. Därför får

man lov att även i fråga om det ekonomiska livet pröva sig fram en smula och hellre ge de ansvariga något mera befogenhet att handla efter omständigheterna än binda dem vid föreskrifter, som måhända skulle bli synnerligen svåra att uppfylla, och varigenom landet skulle åsamkas onödig och kanske farlig skada.

Om jag således tror, att man i avseende på dessa villkor, som herr Lindman syntes ställa, lätt kan tillfredsställa honom, så kan jag däremot för min del omöjligt finna, att han har anfört tillräckliga skäl för att man skulle till den grad begränsa tiden för den nya åtgärden som han till sist ville göra, då han förenade sig med herr Hamrins motion.

Förhållandet är ju det, att riksbanken är angelägen om att icke dess guld-kassa till ingen som helst nytta för landet utan endast för enskild spekulations och vinnings skull tömmes i onödan. Riksbanken är, säger jag, angelägen därom, främst kanhända med hänsyn till att vi skola erhålla för våra inköp nödiga förråd av utländska valutor, vilket naturligtvis blir lättare i den mån vårt guld ligger i riksbankens hand och icke är utplottat på alla håll i landet. Nu vet herr Lindman kanske bättre än de flesta andra här i kammaren huru förhållandena ligga med avseende på våra möjligheter att under de närmaste månaderna få in andra medel, varigenom vi skola kunna åstadkomma utländska valutor. Skeppningen är icke i gång, och betalningen för de varor vi utföra kring den 30 april, sker icke omedelbart. Det vill till att vi just under dessa övergångsmånader ha vår guld-kassa någorlunda stark och tillgänglig för de behov som komma att anmäla sig, och det är icke minst med hänsyn härtill, som fullmäktige med oro sett tendenserna till nedsättning i guld-kassan.

Det är därför som det synes mig, att man redan av detta skäl icke bör och icke kan reflektera på den tid, som herr Hamrin föreslagit i sin motion. När man har den av fullmäktige på deras eget ansvar föreslagna tidsfristen med det förbehåll, som fullmäktige själva gjort, nämligen att därest omständigheterna så föranleda, så skall den rätt de härigenom ha, icke vidare tagas i anspråk när man har detta att hålla sig till, tror jag verkligen man kan stå till svars för att också besluta på det sättet. Men då bör man icke tumma på beslutet, så att i själva verket huvudsyftet, nämligen bevarandet av guld-kassan för nyss angivna behov, icke kan uppnås, vilket skulle bli fallet, därest den Hamrinska motionen bifölles av riksdagen.

Herr Lindman nämnde i sitt anförande, att en huvudanledning till det uppseendeväckande angreppet av professor Heckscher mot riksbanksfullmäktige skulle vara, icke så mycket att locka allmänheten till att taga ut guld och därigenom, säga vad man vill om vissa teorier, försvaga riksbankens ställning, utan det skulle vara att genom denna påtryckningsåtgärd tvinga bankofullmäktige att höja diskontot. Ja, det är möjligt att anledningen varit denna, men jag kan icke underlåta att från denna plats säga ifrån, att det är ett ansvarslost beteende av en vetenskapsman i framskjuten ställning att på detta sätt genom en åtgärd, som han vidtager i ett visst av honom så-

*Ang. befrivas
för riksbanken,
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar*

(Forts.)

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
intäsa sedlar.*

(Porta.)

som gott och riktigt avsett syfte, åstadkomma sidoverkningar av den art vi nu bevittna. Det är dock en metod, som i alla fall ligger synnerligen nära ett strids sätt, som man, när det förekommit någon gång inom arbetarrörelsen, icke haft nog starka ord att klandra och brännmärka nämligen sabotaget. Jag måste verkligen säga, att den man som, naturligtvis i syften som han finner riktiga och lojala, använder ett sådant stridsmedel, utan att tänka på konsekvenserna, den mannen har sedan ingen rätt att klandra arbetare, vilka i sina strider tillgripa dylika åtgärder, som sätta utanför ståendes ställning på spel, och som komma fram med metoder, som strida mot det allmänna rättsmedvetandet. Det är just därför att jag för min del alltid bekämpat sådana metoder, som jag känt mig upprörd över att se dem här användas i stridens hetta. Man får icke därför att man fanatiskt och ensidigt driver vissa nationalekonomiska doktriner tillgripa vilka tillhyggen som helst, utan hänsyn till vem de träffa och var de träffa och utan hänsyn till om de träffa det samhälle, där man själv är medlem, i dess viktigaste intressen.

Man kan alldeles icke göra saken så enkel för sig, som den förste ärade talaren gjorde, när han förklarade att han denna gången vore benägen att följa vetenskapen mot den praktiska erfarenhetens ord. Han må avgöra med sig själv vid vilka tillfällen han vill följa sakkunskapen och vid vilka tillfällen han förbehåller sig att ge sakkunskapen en god dag. Jag tror icke det skall verka synnerligen övertygande på oss andra vare sig han förordar eller avstyrker en åtgärd med användande av sådana motiveringar.

Men det, som är visst, det är, att det finnes en stor skillnad på sakkunskap och sakkunskap, beroende på det ämnes natur, där denna sakkunskap rör sig. Beträffande de rent naturvetenskapliga frågorna tror jag, vi alla äro ense om att där man redan kommit rätt långt i kännedom om naturens lagar, där måste man fästa ett mycket, mycket stort avseende vid vad de sakkunniga på dessa olika områden ha att säga. Men det förhåller sig nog så med de sociala vetenskaperna — och dit hör nationalekonomien — att själva det material, de syssla med, är av den böjliga natur och att orsaker och verkningar därvid korsar varandra på ett så invecklat sätt, att det verkligen icke är någon dom, man uttalar över en vetenskap som nationalekonomien — det skulle vara mig mycket fjärran att vilja tillmäta mig att göra något sådant — då man vågar en erinran om att de lagar, som de uppställa, dock icke äro så säkra, icke att ställa på samma plan med de naturvetenskapliga lagar, som framgå ur de naturvetenskapliga forskarnas iakttagelser och erfarenheter. Hela nationalekonomiens historia bär tillräckligt vittnesbörd om huru systemen avlöst varandra och huru teoretiska betraktelsesätt nödgats vika, det ena efter det andra, för erfarenhetens korrigerande lärdomar. När så är fallet, tror jag, man bör tala något mindre tvärsäkert såsom sakkunnig och beakta, att förhållandena verkligen ligga så invecklat, att man icke blott genom att se sakerna från en sida och följa en enda tankelinje kan uttömma det ämne, man föresatt sig att behandla.

I det fall, som nu närmast föreligger, är det ju intet tvivel om att, ifall man här driver till extremer den ena tankelinjen, driver man i båda fallen fram förhållanden, där man kommer till de mest olyckliga resultat för det samhälle, som är föremål för denna — jag skulle nästan vilja säga vivisektion. I ena fallet, om man fullständigt blint låter valutan sjunka och endast lägger armarna i kors, är det klart, att en dyrtid inträffar, som blir ett elände för landet, i främsta rummet för de arbetande klasserna, men även för stora massor av andra. Medelklassen sjunker ned i samma svårigheter, som arbetarna förut känt så väl. Tjänstemän och andra kunna sjunka ned på rent proletärisk ståndpunkt o. s. v. Hela ställningen blir förtvilad, ohållbar och olycklig. Detta blir följden, om man går extremt och blint på den vägen att icke bry sig om att hålla valutan uppe, låter inflationen bli allt större och större och icke gör någonting för att motverka densamma.

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar
(Forts.)*

Men å andra sidan, om man går den andra vägen, vad blir resultatet? Jo, det har redan av en föregående talare erinrats om att, i fall man höjer diskontot så mycket, som en del teoretiska nationalekonomer på fullaste allvar och med den ärligaste övertygelse kräva, får man en kris av en omfattning och art, som vi icke haft här i landet sedan förra århundradets början, tror jag, i varje fall icke på mycket länge, och den kommer att medföra arbetslöshet i en enorm utsträckning och ett allmänt nödtillstånd, med konkurser, sammanstörtande av företag, som nu hålla sig över vattnet med nätt nöd. och dylikt. Vem vill taga på sitt ansvar att med lätt hjärta göra detta, även om det pris, som vinkar bakom detta kaos och denna förstörelse, är, att valutans värde då skall vara högt och det därigenom skall bli billigare att leva?

Jag tror, att man måste se sakerna i detta fall så praktiskt som möjligt och söka att mellan dessa extremer finna en medelväg, där man har ögonen öppna för det berättigade och riktiga i de synpunkter, som framföres ifrån båda de olika hållen rörande dessa angelägenheter. Det är genom att så gå tillväga, som det möjligen skulle kunna lyckas oss, att trots tidernas förfärliga vanskligheter ändå få vårt svenska samhälle någorlunda oskatt igenom de ännu förestående svåra tiderna. Den vägen synes mig vara den enda riktiga att välja. Man bör icke försvärja sig blint åt någon teori, som i detta fall alltför mycket får sken av och likhet med den sorts läkarkur, där det heter: Operationen var utomordentligt väl lyckad, men patienten dog på kuppen.

Jag tror icke, det är den riktiga vägen. Och när jag nu erinrar att det ifrån det nationalekonomiska hållet riktats så skarpa anmärkningar mot dem, som icke velat följa med på deras väg att höja diskontot och därigenom åstadkomma en sänkning i prisnivån, så måste jag ytterligare stryka under, att det helt visst skulle vara ett fullkomligt misstag att föreställa sig, att den nuvarande riksbanksledningen skulle för sin del på något sätt principiellt vara obenägen för en rimlig höjning av diskontot. Jag har ju själv till-

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att lösa sedlar.

hört riksbanksledningen till för några dagar sedan, och jag vet därför, hur tankarna gå och resonemangen föras inom den. Och ehuru jag naturligtvis fullt förstår den betänksamhet, som måste finnas innan en sådan viktig åtgärd företages, är det ju dock ingen hemlighet, som man avslöjar — det har ju för övrigt redan omnämnts av en föregående talare — då man upplyser om att det inom riksbanksledningen på det allvarligaste överväges, huruvida icke en lämplig diskontohöjning skulle, i en nära framtid t. o. m., kunna böra vidtagas.

(Forts.)

Jag tror, att riksdagen naturligtvis icke kan helt plötsligt avsätta riksbanksledningen eller sätta den ur funktion, att det vore klokare, att i stället välja att följa den i den åtgärd, den här föreslagit. Det är helt säkert klokare att så göra och att sedan taga i övervägande, huruvida det icke skulle finnas lämpligt, att ungefär efter de linjer, som här skisserats av bankoutskottets ordförande eller efter andra linjer, som möjligen kunna framkomma vid närmare prövning, taga upp en allmän utredning rörande den kommande penningpolitiken på dessa områden. Ty utöver de utredningar, som förut skett, kan det nog vara skäl att man ännu en gång allvarligt ställer den frågan till sig, om icke det kan göras någonting mera i utredningsväg, innan man eventuellt slår in på i någon mån förändrade vägar.

Med dessa ord, herr talman, vill jag, för min del alltså ha uttalat, att jag tror, att kammaren skulle göra oklokt, i att följa den Hamrinska motionen, då därigenom ett av huvudsyftena med bevarandet av riksbankens guldskassa icke skulle tillbörligt beaktas, och man dessutom skulle få upp precis samma diskussion om en månad igen; det enda resultatet bleve, att, som här sagts, oron skulle vidmakthållas under tiden.

Jag hemställer därför, om icke det vore det riktiga, såsom förhållandena ligga och med de förklaringar som från olika håll framkommit, att riksdagen bifölle den kungl. propositionen.

Herr L i t h a n d e r: Herr talman! Detta har varit en mycket svår fråga att bedöma, det har med rätta framhållits från regeringen. Jag kan emellertid för min del icke se annat än att, det i alla fall skulle vara synnerligen betänkligt, om riksbanken nu på detta sätt skulle bemyndigas att i avseende på sedlarnas inlösen med guld inställa sina betalningar. Jag tänker därvid kanske icke så mycket på den omedelbara påföljden av just detta, utan jag tänker mera på vad följden blir, om man låt vara på enstaka punkter träffar sådana anordningar, att staten icke fullgör sina klart och tydligt åtagna förpliktelser. Jag skulle bara vilja fråga herrarna en sak: Vart tro ni, att detta leder? Har icke det en inverkan även i viss mån på tilltron till exempelvis statens obligationer? Viker staten på en punkt, då det passar, kommer det nästa gång att heta: Vi kunna icke lita på staten. Vi ha ingen trygghet. Något helt annat blir ju den känsla, man givetvis får, om man finner, att sta-

ten under alla förhållanden gör sitt bästa för att fullgöra sina klart och tydligt åtagna förpliktelser. Det ställer sig för mig som en fråga: Vart leder detta egentligen hän? Staten fordrar av medborgarna, att de skola efterleva lagarna, men, när det icke passar staten själv, tar den avsteg.

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar.

(Forts.)

Hans excellens herr statsministern sade nyss något om huru systemen avlösa varandra. Ja, mina herrar, men det är icke önskvärt, att systemet att fullgöra åtagna förpliktelser avlöses av ett system, att, när det icke riktigt passar, säger man nej. Det vållar ett osäkerhetstillstånd, som jag icke tror är på något sätt önskvärt.

När denna proposition framlades, kom tanken ofrivilligt att gå tillbaka till förhållandena året 1914. Jag tror, att intet steg var så olyckligt som det, man då tog, då bankerna ifrån lördag till måndag inställde sina utbetalningar. Klara och tydliga tillgodohavanden på giro betalades icke ut. Detta vållade en rusning och en panikstämning, som jag tror hade undvikits, om ledningen behållit huvudet litet mera kallt. Jag vill påpeka, att det var samma påfrestningar på bankerna i utlandet, exempelvis i Tyskland, men tillgodohavandena betalades ut och de kommo tillbaka till bankerna igen. Med sparbankerna var det samma förhållande.

Nu ligger saken litet annorlunda till, och jag instämmer i deras uttalanden, som ha betecknat det som ganska ansvarslost av en ledande nationalekonom att kasta ut en sådan här brandfackla bland både okritiskt folk och framför allt bland den typ av jobbare, som finnes, och Järigenom möjliggöra för dem att begagna situationen till landets förfång och bringa riksbankens ledning i det läget, att den tvingas att på allvar överväga en sådan åtgärd som att icke fullgöra, vad den tryckt på varje sedel. Men jag vill också säga, att denna oro och denna panikstämning icke har förminskats genom det sätt, på vilket denna kongl. proposition kommit fram. Det är med den känslan jag har gått till prövningen av denna sak, känslan av att staten bör framför varje annan visa, att åtaganden skola fullgöras. Men jag kan inte neka till att, när jag i förmiddags tvenne gånger gick ned i riksbanken för att se, hur där gick till, det var beklämmande att se de typer av tydliga jobbare, som där hävade till sig guldet för att på det inhösta vinst. Jag kände då en viss tvekan: skall man inte försöka, är man inte skyldig att på det vis, regeringen här föreslagit, stävja detta? Men steget till att vidtaga en sådan åtgärd är så betänkligt, att jag för min del ändå inte kan vara med om att taga det. Jag skulle vilja ange till prövning en annan metod. Det har sagts här, att vi måste taga detta, ty vi ha ingenting annat att sätta i stället. Då vill jag till herrarnas övervägande framställa följande förslag. Riksbanken fullgör sina åtaganden precis som förut med inlösning av sedlarna. så fort man har anledning tro, att guldet går till fullt lojala ändamål. Endast i det fall, att mycket stora belopp uttagas — jag stod själv och såg, hur man tog ut 50,000 kronor åt gången — och när vederbörande icke kan ge nöjaktig förklaring angående vad guldet

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

skall gå till — här är ju exportförbud för guld — skulle riksbanken säga: vi lösa in våra sedlar, och i vilken bank i Sverige ni vill placera guldet till er disposition, på så vis att den banken verkställer ögonblickligen vilken utbetalning ni begär här i landet eller i utlandet; men guldet får icke användas för jobberiändamål. Jag tror, att det är en utväg, som man kan taga under övervägande. För övrigt tror jag, att om utbetalningarna fortgå i vanlig ordning, så fort det gäller smärre belopp och där det är tydligt, att det icke är fråga om jobberi eller dylikt, så tar man bort anledningen för jobbarna, rycker undan möjligheten för dem att till höga kurser avyttra det guld, som släppes ut. Jag ville med den anordningen alltså skilja på den fullt lojala användningen eller behovet av riksbankens guld och den illojala.

Hans excellens herr statsministern började sitt anförande med att nämna, att han ansåg, att rätt så anmärkningsvärda uttagningar hade ägt rum. Ja, här står, att av 266 miljoner kronor uttagits 0,29, 0,42, 0,64 och 0,32 miljoner kronor. Jag kan icke säga, att jag anser, att det är så förfärligt stora belopp, att man måste hesitera därför. Är det så, att det kommer att uttagas några avsevärdare summor, så kan man använda den utväg, jag skisserat.

Herr statsministern sade vidare, att initiativet från riksbanken var det för regeringen en skyldighet att följa. Ja, jag skulle vilja säga, att regeringen borde nog ändå ha undersökt, om inte andra vägar än den av riksbanken föreslagna, nämligen att helt och hållet inställa guldutbetalningarna, hade kunnat med fördel användas, det vill säga att man alltså hade riktat in sig på att träffa den verkligt illojala trafiken, det verkliga jobberiet. Jag tror inte, att regeringen skulle saknat medel att komma tillrätta därmed. Herr Lindman nämnde något om att den svenska valutan kommer att falla. Jag tror för min del, att om någonting kan komma den svenska valutan att falla, så är det det, att man inte har den känslan, att man får värdet i guld för sedlarna, vårt enda egentliga betalningsmedel för närvarande. Herr statsministern svarade på den direkta fråga, som gjorts, huruvida regeringen ansåg, att en kris förelåg, att så är det, ty hela världen är för närvarande i en kris. Jag anser för min del, att det svaret var i viss mån ett kringgående av frågan, ty hos oss råder i varje fall ingen sådan kris, som lagen avser skall vara för handen för att inhibering av sedelinlösningen skall få komma till stånd.

Jag skulle vilja för min del förena mig med dem, som allvarligt varna för att tillgripa utvägen av en diskontoförhöjning såsom en lösning av svårigheterna. Jag vill bara peka på vilka följder den utvägen otvivelaktigt skulle komma att ha för hela vårt näringsliv och för vår bostadsfrågas lösning, inte minst genom dess inverkan på bostadskrediten genom sparbankslånen och annat, som givetvis måste följa och alltid följer, så fort en dylik diskontoförhöjning sker. En sådan åtgärd skulle alldeles säkert i hög grad bidraga till att bibehålla dyrtiden långt utöver vad som eljest skulle behöva bliva fallet.

Jag kan förstå dem, som äro tveksamma i denna fråga och där för vilja gå på den Hamrinska linjen, som ger en tidsfrist att pröva frågan på. Jag har sökt, så gott jag kunnat, sätta mig in i densamma, och det har varit efter så noggrant övervägande det varit mig möjligt jag fattat min ståndpunkt, ty det är en svår fråga. Men jag har inte kunnat förmå mig att skänka min röst för någonting, som skulle ge ett lagligt sken åt att staten frånträder det som den har en laglig skyldighet att fullgöra. Det är, mina herrar, av så primär betydelse, att icke rubba tilltron till svenska staten, till att alla dess organ fungera på ett rätt sätt, att även om tyvärr en och annan jobbare lyckats skapa sig medel på möjligheten att få ut och sälja detta guld, så är den olägenheten för mig dock mindre än olägenheten av att man landet runt kommer att sakna tilltro till svenska staten och dess organ. Den tilltron måste vi hålla uppe och hålla i hälgd, ty i annat fall rycka vi undan grunden i långt viktigare frågor än den frågan, huruvida människor skola lyckas i sina snöda försök att tillskansa sig, som det heter, »arbetsfri inkomst» på guldagiot. Detta är beklagligt, men det förra synes mig vara ännu mera beklagligt.

Jag har, herr talman, efter noggrann prövning för min del icke kunnat komma till annat än ett avslagsyrkande på den kungl. propositionen.

Herr Wikström: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Kristensson hade sitt anförande, närmast för att svara honom med några korta repliker. Men när nu herr statsministern sedan varit uppe och talat, så skall jag först be att få säga några få ord i anledning av vad han anförde.

När herr statsministern förklarade, att riksbanksledningen naturligtvis inte skulle komma att begagna denna rätt, som nu skulle medgivas, längre än förhållandena ovillkorligen påkallade, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på att det beror på riksbanksledningens egen valutapolitik, huru länge förhållandena kunna påkalla detta. Att man rusar till för att taga ut guld ur banken, det beror på att riksbanksledningen bedrivit en sådan valutapolitik, att sedlarna icke längre äro värda sitt guldvärde. När det förhållandet upphör, så upphör också rusningen till banken. Men om nu riksbanksledningen fortfarande fasthåller vid samma negativa politik som hittills, vad händer då? Jo, då händer det, att sedlarnas värde avlägsnar sig alltmera från guldpariteten. Sedlarna bli allt mindre värda, och det blir för varje dag, för varje vecka, som går, allt mera omöjligt för riksbanken att verkligen inlösa sina sedlar med guld. Det finns inte mer än en enda väg att här få till stånd ett jämviktsförhållande, och det är, att bringa upp priset på sedlarna, tills det icke längre är något intresse i att byta ut dem mot guld. Men tror någon människa, att om man fortfarande vidhåller samma politik som hittills, riksbanken den 30 september kommer att ha större möjlighet än nu att inlösa sina sedlar? Nej tvärtom kommer då att före-

*Any. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

(Forts.)

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inkösa sedlar. ligga det förhållandet, att man i själva verket inte *kan* annat än bevilja en sådan begäran som denna, emedan riksbanken då är ur stånd att fullgöra sina förpliktelser.

Jag vill vidare säga, att när herr statsministern utvecklade, hurusom man icke bör ansluta sig till den ena eller andra extrema ståndpunkten, så är detta nog riktigt. Men det är icke riktigt att söka giva sken av att riksbanksledningen här ställt sig på denna förnuftiga ståndpunkt. Den har tvärtom representerat just den ena av de extrema linjerna. Även om man bortser från de rena national-ekonomerna, så finns det nog en hel del folk, som inte äro belåtna med den valutapolitik, som förts. Jag ber att få tala om vad jag nyss hört berättas från första kammaren, nämligen att herr Trygger, som ju inte hör till dessa teoretiker utan till det praktiska livets män — jag förmodar, att han räknas dit — i ett mycket skarpt anförande yrkat avslag på den kungl. propositionen och i slutet av sitt anförande tydligt sagt ifrån, att om vi hade en riksbanksledning, som hade riksdagens och folkets förtroende, så vore det inte någon synnerlig fara i att bevilja detta, men det ha vi inte, och därför ansåg han sig tvungen att gå på rent avslag. Man skall inte försöka komma och göra gällande att det bara är några teoretiska national-ekonomer, som anse, att riksbanksledningen skött vår valutapolitik på ett för land och folk ödesdigert sätt. Det finns vida kretsar därutöver, som anse detsamma, och oron över denna ledning kommer sannerligen inte att stillas därmed att den här får sin vilja fram. Det är genom helt andra åtgärder, som den oron skall stillas.

Vad har denna riksbanksledning gjort för att söka höja vår valuta? Så vitt jag kunnat finna, inte ett dugg. Jag har i två års tid sökt följa med och noga aktge på om jag skulle kunna se någon den minsta lilla positiva ansats från denna riksbankslednings sida för att försöka hålla vår valuta uppe. Men jag får erkänna, att jag inte sett det ringaste spår till något sådant. Och inom bankoutskottet och så långt jag varit i tillfälle att personligen höra riksbanksledningens mening utvecklas, så har det varit den fullständiga negativiteten: det tjänar ingenting till att göra någonting, det är ingenting annat att göra än att låta förhållandena ha sin gång. Nu säger man, att det är påtänkt att vidtaga en diskontoförhöjning. Ja, det hör jag med glädje. Men den föresatsen har kommit fram de två sista dagarna, ty jag har icke hört någon som helst tanke att gå den vägen förrän nu. Och nu är det säkerligen den Hecksherska uppsatsen och vad därmed följt, som bragt fram denna lilla smula av förnuft. Jag skall icke taga professor Heckschers åtgärd i försvar. Jag tycker själv, att det var en ganska desperat och litet tvivelaktig åtgärd. Men när herr statsministern försöker framställa det såsom ett rent sabotage mot samhället, så vill jag fråga: vem är det egentligen, som lider skada av detta gulduttag? Finns det någon samhällsklass, som kommer att bringas i nöd och elände därigenom att man tar ut detta guld? Det skulle vara intressant att få utvecklat, vem det är som skadas härav, mot vem sabotaget utövas. Det är, så vitt jag förstår, endast så, att det innebär ett direkt misstroendevo-

tum mot riksbanksledningen. Men det har den ärligt förtjänat, enligt min mening.

Jag skall nu be att få säga några ord till herr Kristensson. Vad beträffar den oro som han här försökte ställa i utsikt, ber jag att få säga, att jag känner så väl igen dessa skrämselmetoder. Jag tror, att det är helt andra åtgärder, som behövas för att få slut på oron än att bara säga ja och amen till allt vad denna riksbanksledning vill och gör.

År 1918 höll jag här en liten domedagspredikan över den tendens, som visade sig i riksbanksledningens sätt att sköta valutan här i landet. Då uppträdde utskottets nuvarande ordförande och tog denna ledning i försvar på ett inom parentes sagt gent emot mig mycket överlägset sätt och ställde sig fullt i bräschan för dess synpunkter. Han anförde då som argument mot mig, att nationalekonomerna voro icke alls eniga, och utvecklade hur den och den hade den uppfattningen och den den uppfattningen. En eller två dagar där-efter kom det en protest i tidningarna från dessa nationalekonomer, vari meddelades, att det var en fullständigt falsk framställning som herr Kristensson då lämnat av deras ståndpunkt. När han nu försöker på samma sätt spela ut denna oenighet, tror jag att det också är skäl att taga den bevisföringen med mycken stor misstro.

Jag kan nu icke säga, huruvida professor Wicksell år 1914 rekommenderade eller om han då, tvärt emot vad han nu gör, fördömde nationalekonomiskt sett detta att draga sedlarna ur rörelsen, men man torde säkerligen kunna säga, att herr Kristenssons sätt att här försöka konstruera fram en motsägelse hos professor Wicksell är missvisande.

För övrigt får jag beträffande herr Kristenssons ställning till dessa frågor säga, att den är något växlande. Den gången ställde han sig helt och hållet på riksbanksledningens sida. Den 12 juni samma år var han själv uppe och talade mot beviljandet av extra sedelutgivningsrätt på 125 miljoner kronor. Då anslöt han sig, så vitt jag kan förstå, tämligen nära till den tankegång, som jag hela tiden hävdad. Nu befinner han sig på den andra linjen igen. Jag vet egentligen inte, var man till slut har honom.

Här åberopas de utländska makterna; de ha det så och så, säger man. Jag tror, att exempelvis i våra närmaste grannländer valutapolitiken står under ungefär enahanda inflytande som här och är ungefär lika snedvriden som här, och jag förmodar, att man åberopar där samma skäl som här. I Norge säger man: Sverige och Danmark göra på samma sätt, och då måste vi göra lika. På det sättet lyckas man genom att taga varandra som auktoritet vidhålla en valutapolitik, som för ingen av de ifrågakvarande länderna kan vara till nytta. Beträffande de andra länderna, undrar jag verkligen, vilket land det verkligen är man skall sätta upp som föredöme för oss. Är det till det läge, Tyskland nu har, man vill komma med vår valutapolitik, eller kanske det som Österrike eller Ryssland har? Jag tycker sannerligen att dessa länders föredömen verka tillräckligt avskräckande för att vi skulle ge oss till att följa efter

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
infösa sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar. dem. Vi borde väl snarare akta oss för dessa länder än att åberopa dem som föredömen för vårt handlingsätt.

Herr Kristensson uppläste en lång litanian, utvecklande riksbanksledningens principiella synpunkter. Det kan naturligtvis inte komma ifråga att ingå på ett bemötande av dem. Det skulle vara att upprulla hela denna invecklade fråga igen. Men summa summarum av riksbanksledningens principiella ståndpunkt är eller var åtminstone till allra sista tiden, att vi kunna göra absolut ingenting för att hävda vår valuta; det finns ingen möjlighet att göra något, vi kunna inte göra ett dugg. I det av herr Kristensson upplästa uttalandet bevisar man exempelvis, att diskontohöjning tjänar till ingenting. Då frågar jag för min del: varför kommer man nu och vill höja valutan? Vad skall det då tjäna till att nu på torsdagen verkställa en diskontohöjning med 1 procent? Varför gör man det, ifall man anser, att det tjänar till rakt ingenting? Det är ett resonemang, som riksbanksledningen är i färd med att själv slå ihjäl.

Jag kan tyvärr icke, som jag gärna ville, gå in på en hel del andra punkter beträffande denna valutapolitik, emedan intresset nu är på upphällringen och det icke lönar sig att stå och predika för en glesbesatt och uttröttad kammare. Men jag skulle till slut vilja säga det, att när herr statsministern här målade ut farorna av att följa den Hamrinska linjen, han i alla fall brast i bevisningen. Vilka faror skola inträffa? Riksbanken får ju då som den vill, åtminstone under de närmaste sex veckorna framåt, och riksdagen får tillfälle pröva och taga ställning till frågan, i fall det anses, att den nu vidtagna åtgärden längre behöver vidhållas. Vad är det egentligen för fara, vad är det för vådligt som kan inträffa därigenom att man beslutar en kortare tid? Naturligtvis ingenting annat än möjligen en liten bräsch i riksbanksledningens prestige. Men jag säger än er gång, att det vore olyckligt, om riksdagen här skulle genom att votera ett förtroendevotum åt denna politik giva sanktion åt det sätt att sköta valutaförhållandena i landet, som hittills följts.

För min del är jag fortfarande övertygad, att riksdagen gjorde riktigast i att helt och hållet avslå den kungl. propositionen. Jag vidhåller mitt yrkande om avslag.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Sedan nu det Hamrinska förslaget är framkommet, är jag mest böjd för att gå på det, ehuru jag i annat fall skulle ha gått på regeringens förslag. När man med det Hamrinska förslaget kan få en diskussionstid och sedermera ytterligare tid, när det gäller att bestämma sig, så tycker jag att det är rätt och billigt.

För övrigt begärde jag närmast ordet för att säga ett par ord gent emot den dyrkan av guld, som synes mig ligga i båda parternas åtgörande och uppträdande. Man håller här före, att om vi t. ex. kunde nedbringa vår sedelstock med $\frac{1}{3}$, så skulle prisnivån här i landet sjunka med $\frac{1}{3}$. Jag får säga, att jag är inte sakkunnig i den här historien, och jag har icke begripit sakkunskapen i denna historia. De tre första krigsåren läste jag Deutsche Wirt-

schafts-Zeitung och en del andra tidskrifter, som behandla detta ämne, där den ene lika rasande slog huvudet i den väggen och den andre huvudet i den väggen, och till sist fann jag, att en gammal professor i Baden hade alldeles rätt, när han sade, att man kunde lika väl överlämna denna fråga till folkskolebarnens avgörande som till nationalekonomerna, ty de skulle bli lika eniga i frågan. Och, säger han, det är för övrigt så, att i denna fråga om valutan skriva och tala nu en massa människor, som för tre månader sedan trodde, att valuta var namnet på en vacker italiensk primadonna.

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

(Forts.)

Men om jag nu helt och hållet frångår den nästan evigt tvistande sakkunskapen och i stället ser på sunt förnuft och på verkligheten, så frågar jag mig: Hur uppkom dyrtiden? Uppkom den så, att man den första augusti 1914 satte sedelpressarna i gång och tryckte en förskräcklig massa sedlar? Jag vet icke vad som skeddde, men det vet jag, att det utbröt ett stort krig i Europa. Och vad innebar kriget? — En oerhörd efterfrågan av varor och arbetskraft. De män, som förut producerat varor, kallades under farnorna till improduktivt arbete men skulle fortfarande avlönas; deras hustrur och halvvuxna barn kastades ut i ammunitionsfabrikerna och i annat arbete. Jag är säker om, att ifall herrarna vilja göra en jämförelse mellan å ena sidan de arbetstimmar per månad som presterades i Tyskland efter krigsutbrottet och å andra sidan de arbetstimmar som presterades före krigsutbrottet, herrarna redan där skola få en lika god ledning för klagörandet av spörsmålet om dyrtidens uppkomst som vi erhållit i de tryckta sedelmängderna. Det är icke en säker ledning, men en lika god i varje fall. Ty vad innebar det? Jo, det innebar, att de män som mobiliserades skulle ha avlöning, de kvinnor som mobiliserades vid fabriker skulle ha avlöning, och deras barn skulle ha avlöning. Den överblivna manliga kraften krävde mera betalt. Det blev övertidsarbete, 13, 14, 15 timmars arbetsdag givetvis mot 8, 9, 10 förut. Hur skulle det verka? Jo, att jag och min familj har bra mycket mer till godo att fordra än förut, och att den, som skall betala mig, i detta fall staten, måste ha betalningsmedel till mig, vare sig det är sedlar, checker, guldmünt eller vad det är. Det är efter mitt förmenande så, att man förväxlar i hög grad, icke helt och hållet men i hög grad, orsak och verkan. Det är den ökade samhällliga produktionen, de presterade arbetstimmar, de lämnade varorna av skilda slag, som bli mer, och för att likvidera dem kräves mer rörelsemedel. Det synes mig i alla fall vara en lika bra förklaring som den, att dyrtiden skulle hava uppstått därav att man tryckte en massa papper med statens stämpel på, på 10 och 50 och 100 mark eller kronor.

Tror någon, att om vi nu reducerade sedelstocken med $\frac{1}{3}$, vi skulle få Australiens ull, Egyptens och Amerikas bomull, Argentinas och Amerikas spannmål, kött och flott $\frac{1}{3}$ billigare? — Ja, saliga äro de som tro. Tro ni? Jag har här två tabeller. På ena sidan redogöres för guldet och sedlarna inom ententens länder 1914

Ang. befrivelse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar. före krigsutbrottet, och här på andra sidan guld och sedlar januari 1920. Och här ha vi motsvarande uppgifter för centralmakterna, här en totaluppgift för de krigförande, och här en tabell med samma historia för de neutrala staterna samt Förenta staterna och Japan.

(Forts.)

Om jag då ser på Japan, vad finner jag? Jo, jag finner, att Japan i juli 1914 hade 981 miljoner francs guld och 1,595 miljoner francs sedlar. I januari 1920 hade Japan 2,204 miljoner francs guld och 2,971 francs sedlar. Guldkassan har sålunda högst avsevärt förskjutits till sin fördel i jämförelse med sedelstocken. Men tror ni därför, att det är billigare i Japan? Där råder den mest fruktansvärda dyrtid, som finns på det här klotet. Ser jag vidare på England, så finner jag, att där hade Englands bank 1,004 miljoner francs guld i juli 1914 och endast 733 miljoner francs sedlar. Nu i januari hade Englands bank 3,133 miljoner francs guld och 10,670 francs sedlar. Sedlarna äro på det fruktansvärdaste sätt förskjutna uppåt, medan guldkassan icke på långa håll har undergått samma förskjutning. Tror ni därför, att varorna äro så oerhört mycket dyrare i England? Nej, visst icke.

Ett annat exempel. Amerika utför nästan allt som finns: bomull, spannmål av skilda slag, flott, fläsk o. s. v. Och när man icke kan få annat i handeln, så är väl guld det sista en köpare tillgriper. Kan han få andra varor, som kunna säljas och på vilka han kan göra ytterligare vinst, så tager han givetvis det. Guld är naturligtvis det sista en klok människa tager i betalning för en vara. Men när man icke kan få något annat, så tager man träben, som ni vet. Och när man icke kan få andra varor, så tager man guld, som i alla fall ligger där tämligen säkert. Genom det att Amerika exporterar så ofantligt mycket, har dess guldkassa förskjutits så orimligt, att fränsett den oerhörda ökningen i skattkammaren i Amerika, som är ökad från 1,781 miljoner francs guld 1914 till 11,500 miljoner francs guld 1919, äro de amerikanska bankernas ställning följande: i juli 1914 3,895 miljoner francs guld och 2,174 miljoner francs sedlar; i januari 1920 17,980 miljoner francs guld och 24,091 miljoner francs sedlar. Som vi se, har guldkassorna så enormt växt i höjden i Amerika, dit det ju levereras guld från alla jordens kanter. Tror man därför, att det är så mycket billigare i Amerika?

Nej, det här beror på helt andra förhållanden. Det är, som en gång den franske ministern sade till konungen av Frankrike: det är icke revolt, det är revolution.

Jag har roat mig med att göra upp priskurvor för ett 50-tal varor med 10-åriga intervaller från 1400-talet och till nu. Om jag ser på de siffrorna och tänker på förhållandena vid 1870—1871 års krig, vad finner jag? Jo, jag finner, att kurvan, när kriget kom, sprang tämligen fort i höjden, och när kriget slutat, dalade den och sjönk ännu hastigare än den gick upp. Och det är genomgående för alla krig förut, beroende på att spannmålen var ledande på marknaden. Den uteblev, när Dardanellerna eller också Gibral-

tar sund spärrades; och därmed sköto priserna i höjden. Gross-handlare, som lågo inne med lager, togo orimligt betalt för sin spannmål. Men när Dardanelerna och Gibraltar åter öppnades, gingo priserna hastigt tillbaka.

Men nu är det något annat. Nu är det revolution. Egyptens bönder sålde förut bomull för 7 kronor i svenskt mynt per varje egyptiskt huvud. Nu — d. v. s. i fjol — går det upp till 126 kronor per varje egyptiskt huvud. Detta är revolution, ser herrarna. Om jag sedan tager Australien, så var där förut priset på krossbränt 3 kronor och på murino 3,25 kronor. Nu är det 12 kronor för krossbränt och 14 kronor för murino. Det är revolutionen, ser ni. Tag t. ex. Amerikas och Argentinas spannmål, hudar, flott och fläsk, vad ni vill. Det är icke mer fråga om några grosshandlare eller jobbare. Det är Indiens, Sydafrikas, Argentinas. Egyptens myllrande miljoner bönder, som rycka fram och vilja vara med. Och vidare är det sjömännen, som vilja ha betalt, de som förut hade nära nog ingenting betalt. Se på kolen, de kostade förut 7 à 8 shillings för ton. Nu kosta de 90 à 110 shillings för ton. Det är revolutionen, den fastlåsta, förblivande revolutionen, icke den tillfälliga fördyring, som man kanske kunde göra slut på med några särskilda små åtgärder. Förut, före kriget, byggde England kraftiga maskiner, kraftiga fartyg för 5 pund eller ungefär 90 kronor per ton. Nu kosta de 700 kronor per ton. Det är revolutionen. Det är något nytt och annat än förut. Det är ett nytt samhälle, en ny värld. Den gamla är icke jämförbar längre.

Jag vill därmed icke säga, att den fördyring, som nu äger rum, är alldeles nödvändig. Nej, det är nog så, att när handlarna för 8 år sedan nöjde sig med 20 öres avans per kilogram på en vara, så vilja de nu gärna ha 80 öre eller en krona. Här tillkommer det statsmakterna att gripa in kontrollerande och se till, att de samhällsmedlemmar, som ha den rollen i samhället, att de fördela förnödenheterna, icke kunna riva åt sig större förtjänster än som motsvara deras samhällsfunktions vikt och betydelse. Här måste regeringen och riksdagen ingripa och fastslå, eventuellt i samband med andra nordens folk, bestämda prislagar: så och så många procent avans och därmed punkt och slut. Dit måste vi komma, ty man får ju se till, att denna fördyringsrevolution icke verkar alldeles för ruinerande.

Jag vill icke heller säga, att dessa priser äro absolut fastlåsta för alla tider, ty vi må komma ihåg, att med ökad arbetslust, med modernare anordningar på arbetsplatserna, mer prestation per huvud, böra nyttiga varor i större myckenhet framkomma. Och så småningom kunna vi därför komma fram till något lägre priser. Men vi skola icke inbilla oss, att vi kunna komma därhän, som vi trodde i början av kriget, att bara detta är slut, så kommer kurvan att stupa nedåt till sin förra nivå, alldeles som den gjort efter nordiska sjuårskriget, efter Napoleon-krigen och efter 1870—71 års krig. Det gör den icke.

Jag har med dessa ord velat varna för, att vi skola giva oss

Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
intösa sedlar.

(Forts.)

*Ang. befrielse
för riksbanken
under viss tid
från skyldig-
heten att
inlösa sedlar.*

vidskepelsen alltför mycket i våld och tro, att det bara beror på huru man mixtrar därefter i huset på andra sidan med papperslappar och papperssedlar.

(Forts.)

Herr Lindman: Herr statsministern framförde mot herr Hamrins förslag att låta saken bliva gällande endast till den 30 april, att man måste ju se till, att icke guldet går ut från riksbanken. Jag vill gentemot detta framhålla, såsom ju är klart för oss alla, att i och med att riksdagen bifallit det av herr Hamrin gjorda förslaget om den 30 april som slutpunkt, så är därmed ett fullständigt stopp satt för uttagande av guld ur riksbanken intill den tidpunkten. Det kan ju icke gå ut, utan guldet förblir liggande i riksbankens valv.

När herr Kristensson talar om, att om man följer den linjen, så blir det en sådan oro i sinnena, då får jag uppriktigt säga, att jag kan rakt icke förstå honom. Ty efter min uppfattning skall det tvärtom verka mycket lugnande på sinnena. Och det är ju för övrigt ganska önskvärt, att det kommer till stånd litet lugn i sinnena i denna fråga. Man får ju då tid på sig till den 30 april, och under den tiden kunna riksbanksfullmäktige, om nu ärendet på så sätt så att säga återremitteras till dem, ha tillfälle att utförligt motivera sin ståndpunkt, vare sig de vilja återkomma sedan till riksdagen med samma förslag, eller de eventuellt komma med någonting annat.

Herr statsministern har nu liksom herr finansministern i första kammaren i söndags kväll uttalat — i strid mot vad jag ansett, att Kungl. Maj:t sagt i propositionen, där jag finner, att det är ett klart tillstyrkande av riksbanksfullmäktiges förslag — att det varit mera bara en expeditionssak och att Kungl. Maj:t har ansett, att då riksdagen är riksbanksfullmäktiges principal och har tillsatt dem, så skall riksdagen avgöra. Då vill jag säga, att det där håller icke alldeles streck, därför att 72 § i regeringsformen säger uttryckligen, att en sådan här åtgärd skall beslutas av Konung och riksdag. Kungl. Maj:t kan således aldrig på grund av 72 § i regeringsformen komma ifrån att icke tvingas till att fatta ställning. Jag har verkligen läst propositionen så, att Kungl. Maj:t redan där gjort det, men om Kungl. Maj:t föredrager att göra det efter det riksdagen fattat sitt beslut, så måste det ju i alla fall komma till ett sådant avgörande hos Kungl. Maj:t.

Sedan vill jag till sist säga det, att har man emellertid den uppfattningen, som uttalats av herr statsministern, att detta är mera att expediera ärendet till riksdagen, då tycker jag herrarna i regeringen borde vara mycket tillfredsställda med att få ett sådant beslut som det herr Hamrin föreslagit, nämligen att tiden skall utgå den 30 april. Ty fattar man det beslutet, då får riksdagen själv före den 30 april på grund av förnyad framställning fatta sitt beslut, och då slipper Kungl. Maj:t att ensam taga den ställning till frågan, som Kungl. Maj:t annars får göra, om det går

i enlighet med propositionen, så att det skall gälla till den sista september. Ty i detta fall måste Kungl. Maj:t fatta sitt beslut ensamt efter framställning av riksbanksfullmäktige och efter hörande av riksgäldsfullmäktige. Något annat val finnes icke. Alltså tycker jag Kungl. Maj:t borde vara ganska tillfredsställd med att riksdagen träffar sitt avgörande på det sätt herr Hamrin föreslagit.

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar.

(Forts.)

Herr **K r i s t e n s s o n**: Herr talman! Den föregående ärade talaren yttrade, att han icke kunde förstå, att det skulle bli någon risk, om riksdagen hölle denna fråga svävande till den sista april. Nog förstår herr Lindman, att med den aggressivitet, som national-ekonomerna ha utvecklat, så blir det ett himla skrivande och ett himla skrikande ända till den tidpunkten.

Sedan ber jag att för den högt ärade representanten för det svenska näringslivet — han är ju chef för ett parti, som giver sig ut för att framför andra ha till uppgift att skydda det svenska näringslivet — få framhålla en synpunkt, som jag förmodar han icke alldeles förbisett. fastän han icke låtit den komma till uttryck nu. Herr Lindman vet lika väl som jag och alla andra, att den svåraste tidpunkten på året är just den innevarande tiden fram till den sista april och något längre fram, innan skeppningarna komma igång och vi kunna få en ordentlig reglering till stånd, genom att pengar flyta in utifrån. För att vi skola få normala kurser här, är riksbanken skyldig att skeppa ut guld och har också gjort det under de sista månaderna till ett belopp av mellan 30 och 40 miljoner kronor. Och jag antager, att vi måste fortsätta med den saken, ty vi kunna icke ha en så hög dollarkurs som för närvarande. Och det kan även inträffa andra fluktuationer, som nu icke kunna förutses. Vad blir då följden, om riksdagen håller denna fråga svävande till den 30 april? Jo, riksbanksfullmäktige få icke veta, om riksdagen, när de komma tillbaka med sin framställning, verkligen är villig att biträda den och alltså innehålla guld, eller huruvida riksdagen vill låta guld-kassan springa. Alltså, fullmäktige kunna icke, så vitt jag kan se, under denna tid exportera guld för att underlätta tillgodoseendet av det svenska importbehovet och för att återställa normalkurs.

Herr **L i n d m a n**: Jag vill bara säga gentemot det sista anförandet, att jag kan icke se någon skillnad i riksbankens rätt att skicka ut guld, om upphävandet av skyldigheten att inlösa sedlarna med guld gäller till den 30 april eller till den 30 september. Åtminstone har jag aldrig avsett någonting sådant. Och jag kan icke se, att det skulle bli någon skillnad i det avseendet, om det ena eller det andra beslutet fattas. Så där tror jag nog, att den ärade utskottsordföranden rent av står och försöker inbilla oss någonting som i själva verket icke existerar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar. (Forts.)

av herr Hamrin under överläggningen framställda yrkandet och 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som ifrågavarande proposition; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Som votering emellertid begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, därvid herr talmannen förklarade sig anse den under 3:o) avgivna nu vara med övervägande ja godkänd. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 23 antager yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan som ifrågavarande proposition, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Hamrin under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utföll med 84 ja, men 92 nej; och blev följaktligen den av kammaren nu godkända propositionen för huvudvoteringen så lydande:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 23, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Hamrin under överläggningen framställda yrkandet.

Härefter företogs huvudvoteringen.

Sedan röstsedlarna avgivits samt en av dem blivit avlagd och förseglad, uppräknades sedlarna i vanlig ordning, och utvisade dessa 88 ja och lika många nej. I följd härav öppnades den avlagda sedeln, vilken befanns innehålla ja; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 199, angående anslag till arbetslöshetens bekämpande;

nr 211, angående ny avlöningsstat för förste provinsialläkare m. m.;

nr 231, angående medgivande att belåna en till likvidering av viss del utav köpeskillingen för aktiebolaget Stockholmstelefon anläggningar utställd revers;

nr 232, angående förhöjning för år 1920 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

nr 167, angående pension åt konservatorn C. W. Jaensson;

nr 186, angående utvidgning av folkskoleseminariets i Stockholm lokaler m. m.;

nr 206, angående understöd från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. åt förra småskollärarynnan Hulda Jenny Blomqvist;

nr 207, angående tilläggs pension åt tillförordnade överläraren vid gymnastiska centralinstitutet A. A. Levin;

nr 228, angående kapitalökning för lånefonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri m. m.;

nr 236, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att för kronans räkning inköpa fastigheten nr 5 i kvarteret Cephalus med adressnummer 1 vid Salviigränd i Stockholm m. m.; och

nr 238, angående anvisande av medel till förstärkning av reservationsanslaget till byggnader och reparationer.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 5.

Avgåvos följande tre motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, nämligen:

nr 348, av herrar *Werner* och *Hansson* i Rättvik;

nr 349, av herr *Bäckman*; samt

nr 350, av herr *Bergström* i Bäckland m. fl.

Ifrågavarande motioner bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om ändring i § 1 av förordningen om landsting; och

nr 11, i anledning av väckta motioner om ändring i lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer;

bankoutskottets memorial, nr 22, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Göteborg, Luleå och Visby;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 7 och 11 §§ i förordningen den 16 maj 1884 angående patent;

nr 21, i anledning av väckt motion rörande omarbetning av lagen angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas m. m.;

nr 22, i anledning av väckt motion om inställande av samtliga vapenövningar under pågående utredning rörande minskning av militärbördorna; och

nr 23, i anledning av väckt motion angående uttagande på frivillighetens väg av viss del av de värnpliktiga för utförande av allmängagneliga arbeten;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för anordnande i varje län av försöksjordbruk under auktoritativ sakkunskaps ledning samt om anordnande av praktiska jordbruksförsök för urönande av det mindre jordbrukets ekonomiska bärkraft;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kvinnliga biträdet hos domänstyrelsen A. M. T. Liljegren att övergå å ny lönestat för kvinnliga biträdesbefattningar hos styrelsen;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statsbidrag till jordbrukskassor;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Vadstena krigsmanshuskassa tillhöriga hemmanet 1 mantal Övertorp nr 2 Östergården i Bjälbo socken av Östergötlands län; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildes skogar; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av lagstiftning till skydd i vissa avseenden för torpare och mindre arrendatorer.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Björck* i Jönköping under 2 dagar från och med den 17 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
